

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

**Diplomsko delo
univerzitetnega programa**

**PRISTOJNOSTI IN DELOVANJA SODIŠČA
EVROPSKIH SKUPNOSTI**

Renata Maver

Ljubljana, november 2010

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO
UNIVERZITETNEGA PROGRAMA PRVE STOPNJE UPRAVA

**PRISTOJNOSTI IN DELOVANJA SODIŠČA EVROPSKIH
SKUPNOSTI**

Kandidatka:	Renata Maver
Številka indeksa:	04035803
Mentorica:	doc. dr. Alenka Kuhelj

Ljubljana, november 2010

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Renata Maver, študentka univerzitetnega programa prve stopnje Uprava, z vpisno številko 04035803, sem avtorica diplomskega dela z naslovom Pristojnosti in delovanja Sodišča Evropskih skupnosti.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Ur. list RS, št. 21/95), prekršek pa podleže tudi ukrepom Fakultete za upravo v skladu z njenimi pravili;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: dr. Andreja Perić Jezernik, univ. dipl. komparat.

Ljubljana, 8. 11. 2010

Podpis avtorice: _____

POVZETEK

Sodišče ES predstavlja sodno vejo oblasti Skupnosti. Dodano mu je Sodišče prve stopnje, ustanovljeno leta 1988, znotraj tega pa od leta 2004 deluje še Sodišče za uslužbence EU. Njegova vloga je zelo pomembna in večstranska, saj njegove pristojnosti v državah članicah izvaja večje število različnih sodišč. Najpomembnejša naloga Sodišča je zagotoviti spoštovanje prava Skupnosti in pravilno tolmačenje in izvajanje pogodb. Skrbi tudi za enako tolmačenje zakonov v vseh državah članicah in s tem zagotavlja, da je zakon enak za vse. Pristojnosti Sodišča lahko razdelimo v dve skupini, in sicer odločanje o predhodnih vprašanjih in odločanje o neposrednih tožbah zaradi kršitve prava ES.

V diplomskem delu se osredotočam na pristojnosti Sodišča ES, ki izhajajo večinoma iz PES in na postopek, ki poteka pred Sodiščem ES. Postopek je podrobneje urejen v Statutu in Poslovniku Sodišča ES.

KLJUČNE BESEDE: predhodno odločanje, ničnostna tožba, tožba zaradi nedelovanja, tožba zaradi neizpolnitve obveznosti, pisni postopek pred Sodiščem ES, ustni postopek pred Sodiščem ES, sodba.

COMPETENCES AND FUNCTIONING OF THE COURT OF JUSTICE OF EUROPEAN COMMUNITIES

SUMMARY

The Court of Justice of European Communities represents EU's judicial branch of power. In 1988 the Court of the First Instance was created and added to it and in 2004 the Civil Service Tribunal was set as a part of the Court of the First Instance. The role of EC Court of Justice is versatile and very important, its competences in Member States are carried out by a number of different courts. The primary consideration of the Court of Justice is to ensure that EU legislation is applied correctly and the contracts are interpreted and followed correctly. It ensures equal interpretation of the legislation in all Member States thus the law being equal for everyone. The competences of the Court are of two types: preliminary rulings and giving rulings on cases of infringement of Community law.

In this diploma thesis I analyse the competences of the Court, derived from EC law, and the procedure in the Court. This procedure is described in the Statute of the Court and in the Rules of Court.

KEY WORDS: preliminary ruling, action for annulment, action for failure to act, action for failure to fulfil an obligation, written phase and oral phase in the Court of Justice of European Communities, judgement.

KAZALO VSEBINE

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA	ii
POVZETEK	iii
COMPETENCES AND FUNCTIONING OF THE COURT OF JUSTICE OF EUROPEAN COMMUNITIES.....	iv
SUMMARY	iv
KAZALO PONAZORITEV	viii
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV.....	viii
SLOVAR SLOVENSKIH PREVODOV TUJIH IZRAZOV	viii
1 UVOD.....	1
1.1 PREDMET RAZISKOVANJA DIPLOMSKEGA DELA	1
1.2 NAMEN IN CILJI DIPLOMSKEGA DELA	1
1.3 METODA DELA.....	1
1.4 STRUKTURA DIPLOMSKEGA DELA.....	1
2 NASTANEK, POMEN IN SEDEŽ SODIŠČA EVROPSKIH SKUPNOSTI	3
3 SESTAVA IN ORGANIZACIJA SODIŠČA EVROPSKIH SKUPNOSTI	4
3.1 SODIŠČE EVROPSKIH SKUPNOSTI	4
3.1.1 Sodniki in generalni pravobranilci Sodišča ES.....	4
3.1.2 Imuniteta sodnikov	5
3.1.3 Predsednik Sodišča	5
3.1.4 Sodni tajnik in sodni pomočniki.....	6
3.1.5 Zasedanja in odločanje Sodišča	6
3.2 SODIŠČE PRVE STOPNJE	7
3.3 SODIŠČE ZA USLUŽBENCE EVROPSKE UNIJE	7
4 TEMELJNA PRAVNA NAČELA V PRAKSI SODIŠČA EVROPSKIH SKUPNOSTI ...	9
4.1 TEMELJNE PRAVICE	9
4.2 SUBSIDIARNOST	10
4.3 SORAZMERNOST	11
4.4 LEGITIMNA PRIČAKOVANJA	12
4.5 NEDISKRIMINATORNOST.....	13
4.6 TRANSPARENTNOST.....	13
4.7 DRUGA TEMELJNA NAČELA.....	14
5 PRISTOJNOSTI SODIŠČA EVROPSKIH SKUPNOSTI	15
5.1 PREDHODNA VPRAŠANJA.....	15

5.1.1	Pojasnilo o predlogih nacionalnih sodišč za sprejem predhodnih odločb	17
5. 2	NİČNOSTNA TOŽBA (SODNI NADZOR ZAKONITOSTI AKTOV).....	17
5. 2.1	Pravna narava ničnostne tožbe	19
5. 2.2	Vrste ničnostnih tožb.....	19
5. 2.3	Ničnostne tožbe fizičnih in pravnih oseb.....	19
5. 3	ZAHTEVA SODIŠČU ZARADI NEIZPOLNJEVANJA OBVEZNOSTI ČLANICE (NADZORNE TOŽBE).....	20
5. 3.1	Nadzorna tožba Evropske centralne banke	21
5. 4	TOŽBA ZARADI MOLKA ORGANA (NEDELOVANJA)	21
5. 4.1	Vrste in pravna narava tožb zaradi nedelovanja	22
5. 4.2	Predhodni postopek	22
5. 5	ODŠKODNINSKA TOŽBA	22
5. 6	DRUGE PRISTOJNOSTI SODIŠČA: SPORI MED DRŽAVAMI ČLANICAMI, INSTITUCIJAMI, MED SKUPNOSTJO IN NJENIMI USLUŽBENCI, SPORI Z ECB, ESCB, EIB, SPORI NA PODLAGI ARBITRAŽNE KLAUZULE	24
5. 7	PRITOŽBA	25
5. 8	REVIZIJA.....	25
5. 9	PRISTOJNOSTI SODIŠČA PRVE STOPNJE	25
5. 10	PRISTOJNOSTI SODIŠČA ZA USLUŽBENCE EVROPSKE UNIJE	26
6	SODIŠČE EVROPSKIH SKUPNOSTI PO AMSTERDAMSKI POGODBI	27
7	SODIŠČE EVROPSKIH SKUPNOSTI IN SODIŠČE PRVE STOPNJE V POGODBI IZ NICE	28
8	LIZBONSKA POGODBA IN SODIŠČE ES	30
8.1	SPREMEMBE PRI ORGANIZACIJI INSTITUCIJE IN IMENOVANJU NJENIH ČLANOV.....	30
8.2	SPREMEMBE PRISTOJNOSTI SODIŠČA EVROPSKE UNIJE.....	31
8.2.1	Področje.....	31
8.2.2	Postopki	32
9	ORGANIZIRANOST DELA SODIŠČA EVROPSKIH SKUPNOSTI	33
10	POSTOPEK PRED SODIŠČEM EVROPSKIH SKUPNOSTI	34
10. 1	STATUT IN POSLOVNIK SODIŠČA ES	35
10. 2	PISNI POSTOPEK.....	35
10. 3	PREISKOVALNI IN PRIPRAVLJALNI DEL POSTOPKA.....	36
10. 4	USTNI DEL POSTOPKA	37
10. 5	SODBA	39
10. 6	POSEBNI POSTOPKI PRED SODIŠČEM EVROPSKIH SKUPNOSTI.....	40

10.6.1 Hitri postopek	40
10.6.2 Postopek z obrazloženim sklepom	41
10.6.3 Začasne odredbe	41
11 DRUGE ZNAČILNOSTI POSTOPKA PRED SODIŠČEM EVROPSKIH SKUPNOSTI	43
11.1 ZASTOPANJE STRANK PRED SODIŠČEM ES	43
11.2 JEZIKOVNA PRAVILA	44
11.3 STROŠKI IN BREZPLAČNA PRAVNA POMOČ	45
11.4 VROČITEV	47
11.5 PROCESNI ROKI	48
11.6 VROČITEV TOŽBE V POSTOPKU Z DIREKTNO TOŽBO IN PRITOŽBO	49
11.7 PREDLOG ZA SPREJEM PREDHODNE ODLOČBE	49
11.8 VLOGE V POSTOPKIH S TOŽBO IN PRITOŽBO	50
11.9 VABLJENJE IN ZASLIŠANJE PRIČ TER IZVEDENCEV	51
11.10 PISNA STALIŠČA V POSTOPKU S PREDLOGOM ZA SPREJEM PREDHODNE ODLOČBE	52
11.11 PREKINITEV POSTOPKA	53
11.12 INTERVENCIJA	53
11.12.1 Intervencija v postopku z direktno tožbo	54
11.13 VLOGE, LISTINE IN DOKAZI	54
11.14 ODPSTOP STRANK V POSTOPKU PRED SODIŠČEM ES	55
11.15 ZAMUDNA SODBA IN UGOVOR	55
11.16 IZREDNA PRAVNA SREDSTVA	55
11.16.1 Ugovor tretjega	55
11.16.2 Obnova postopka	56
11.17 PRITOŽBE ZOPER ODLOČBE SODIŠČA PRVE STOPNJE	56
12 ZAKLJUČEK	58
UPORABLJENA LITERATURA	59
UPORABLJENI VIRI	60

KAZALO PONAŽORITEV

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV

Sodišče ES	Sodišče Evropskih skupnosti
PES	Pogodba o Evropski skupnosti
ECB	Evropska centralna banka
EMU	Evropska monetarna unija
ESCB	Evropski sistem centralnih bank
EIB	Evropska investicijska banka
EGS	Evropska gospodarska skupnost
Euratom	Evropska skupnost za jedrsko energijo
ESPJ	Evropska skupnost za premog in jeklo
ILO	Mednarodna organizacija dela
EFTA	Evropska cona proste trgovine
PDEU	Pogodba o delovanju EU
SZVP	Skupna zunanja in varnostna politika

SLOVAR SLOVENSКИH PREVODOV TUJИH IZRAZOV

Prevodi iz angleškega jezika:

advocate general	generalni pravobranilec
assistant rapporteurs	sodni pomočniki
grand chamber	veliki senat
judicial panels	posebni senati
specific areas	posebne vrste sporov

1 UVOD

1.1 PREDMET RAZISKOVANJA DIPLOMSKEGA DELA

Diplomsko delo opisuje Sodišče ES, ki predstavlja sodno vejo oblasti Skupnosti. Poleg splošnih značilnosti se osredotoča predvsem na pristojnosti in delovanje Sodišča. Podrobno je opisan postopek pred Sodiščem. V diplomskem delu sta omenjeni tudi dve pomembnejši pogodbi, ki sta Sodišču prinesli največ sprememb, predvsem na področju njegove sestave, pristojnosti, odločanju. Njegove pristojnosti so se od spremembe prvotne Rimske pogodbe vedno bolj krepile, s tem pa je naraščala tudi njegova pomembnost v Skupnosti.

1.2 NAMEN IN CILJI DIPLOMSKEGA DELA

Namen diplomskega dela je predstaviti pristojnosti in delovanja Sodišča ES, ki izhajajo iz PES, PEU in nekaterih mednarodnih sporazumov, ter podrobneje razložiti postopek, ki poteka pred Sodiščem ES.

Cilj diplomskega dela je preučiti zakonsko podlago, iz katere izhajajo pristojnosti Sodišča ES in preučiti zakonsko podlago za sam postopek pred Sodiščem ES.

1.3 METODA DELA

V diplomskem delu sem uporabila metodo deskripcije ali opisovanja, s katero sem najprej predstavila splošne značilnosti Sodišča ES, potem pa sem se osredotočila na predstavitev njegovih pristojnosti in podrobnejši opis postopka pred Sodiščem ES. Vse potrebne informacije sem črpala predvsem iz strokovne literature in spletnih strani.

1.4 STRUKTURA DIPLOMSKEGA DELA

V začetku diplomskega dela so na kratko predstavljene osnovne značilnosti Sodišča ES, kot so nastanek, pomen in njegov sedež v Luksemburgu.

Tretje poglavje predstavlja sestavo in organizacijo Sodišča ES. Sodišču ES pri njegovem delovanju pomaga Sodišče prve stopnje, ustanovljeno leta 1988, in Sodišče za uslužbence EU. Sodišče ES sestavlja po en sodnik iz vsake države članice in osem generalnih pravobranilcev. Za celovito delovanje Sodišča so potrebni še sodni tajnik, sodni pomočniki in predsednik, izvoljen med sodniki.

V četrtem poglavju so predstavljena splošna pravna načela, ki se kot pomožni pravni viri uporabljajo v praksi Sodišča ES. Splošna pravna načela so: načelo temeljne pravice, subsidiarnosti, sorazmernosti, legitimnega pričakovanja, nediskriminatornosti, transparentnosti.

Peto poglavje opisuje pristojnosti Sodišča ES, ki so urejene v 226. do 243. členu PES, relevantna pa je tudi določba 46. člena PEU, ki ureja pristojnosti Sodišča ES po tej pogodbi. Sodišče ES ima pristojnost predhodnega odločanja in pooblastilo za sodni nadzor zakonitosti aktov. Ima tudi pristojnost nadzora in ukrepanja v zvezi z vprašanjem, ali države članice spoštujejo obveznosti, ki jih imajo na podlagi prava Skupnosti. V okvir njegovih pristojnosti sodi tudi odločanje o tožbah zaradi molka organa (nedelovanja) in odločanje v sporih glede nadomestila škode, ki jo povzročijo organi ali zaposleni v Skupnosti (odškodninske tožbe) ter še nekatere druge pristojnosti.

V naslednjih dveh poglavjih so predstavljene novosti in spremembe Sodišča ES, ki sta jih prinesli Amsterdamska in Niška pogodba in so pomembno vplivale na njegovo delovanje. Osmo poglavje na kratko predstavi organiziranost dela Sodišča ES.

Zadnji dve poglavji pa podrobno predstavita postopek pred Sodiščem ES, ki ga podrobneje urejata Statut in Poslovnik Sodišča ES. Vsak običajni, splošni postopek pred Sodiščem ES je razdeljen v štiri faze, in sicer: pisni del, preiskovalni in pripravljalni del, ustni del ter sojenje in objava sodbe. Vse štiri faze so opisane v osmem poglavju. V tem poglavju so predstavljeni tudi posebni postopki pred Sodiščem ES.

Deseto poglavje je namenjeno opisu splošnih značilnosti postopka, kot so jezik postopka, vročanje, izredna pravna sredstva, procesni roki itd.

2 NASTANEK, POMEN IN SEDEŽ SODIŠČA EVROPSKIH SKUPNOSTI

Sodišče Evropskih skupnosti je bilo ustanovljeno leta 1952 s Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo. V mnogih literaturah je pogosto imenovano samo kot »Sodišče« ali kot »Evropsko sodišče«, čeprav slednje ni priporočljivo, zaradi možne zamenjave z Evropskim sodiščem za človekove pravice. Sodišče ima že od začetka delovanja sedež v Luksemburgu. Sodišče ES predstavlja sodno vejo oblasti Skupnosti. Dodano mu je Sodišče prve stopnje, ustanovljeno leta 1988. Njegova vloga je zelo pomembna, ker je pomen sodbe tega Sodišča avtentična razlaga prava. Teorija Sodišče označuje kot »sekundarnega zakonodajalca«, ob tem pa poudarja njegovo vlogo v zvezi z varstvom temeljnih človekovih pravic.

Sodne odločbe Sodišča prve stopnje so samo glede pravnih vprašanj podvržene pritožbi na Sodišče ES. Pritožbe na Sodišče ES se lahko vložijo na podlagi treh pritožbenih razlogov:

- zaradi kršitev pravil postopka,
- zaradi nepristojnosti Sodišča prve stopnje za odločanje in
- zaradi zmotne uporabe materialnega prava; vse pred Sodiščem prve stopnje.

Naloga Sodišča ES je zagotoviti spoštovanje prava Skupnosti ter pravilno tolmačenje in izvajanje pogodb. Sodišče lahko odloči, ali je katera od držav članic kriva, ker ni izpolnila dolžnosti, ki jih predpisujejo pogodbe. Lahko nadzoruje, ali se zakonodaja EU pravilno izvaja, hkrati pa lahko preveri, ali so Evropski parlament, Svet oziroma Komisija ravnale v skladu z zahtevami. Sodišče ES je tudi edina institucija, ki lahko na zahtevo nacionalnega sodišča poda sodbo o tolmačenju pogodb ter o veljavnosti in tolmačenju zakonodaje EU. Če je torej tako vprašanje predloženo sodišču v kateri od držav članic, to sodišče lahko – in v nekaterih primerih celo mora – prositi Sodišče ES, da v zvezi s tem izda sodbo.

Sodišče ES skrbi, da se vsi zakoni v državah članicah EU razlagajo in uporabljajo na enak način, tako da je zakon enak za vse.

Pri izvajanju svojih nalog ima Sodišče ES zelo pomembno in večstransko vlogo, saj njegove pristojnosti v državah članicah izvaja večje število različnih sodišč, npr. ustavna sodišča, upravna sodišča in sodišča splošne pristojnosti (po Bohincu, 2007, str. 179).

3 SESTAVA IN ORGANIZACIJA SODIŠČA EVROPSKIH SKUPNOSTI

3.1 SODIŠČE EVROPSKIH SKUPNOSTI

3.1.1 Sodniki in generalni pravobranilci Sodišča ES

Sodišče ES sestavlja po en sodnik iz vsake države članice in 8 generalnih pravobranilcev (angl. *advocate general*), slednji pomagajo Sodišču. Sodnike in generalne pravobranilce v medsebojnem soglasju imenujejo vlade držav članic EU po predhodnem posvetovanju z odborom, ki poda mnenje o ustreznosti kandidatov za opravljanje nalog sodnika in generalnega pravobranilca. Njihov mandat se izteče po šestih letih, imajo pa možnost ponovnega imenovanja. Tako sodniki kot generalni pravobranilci so izbrani med osebami, katerih neodvisnost je nedvomna in ki izpolnjujejo pogoje za imenovanje na najvišje sodniške položaje v svojih državah ali so priznani pravniki. Deveti generalni pravobranilec je bil imenovan od 1. januarja 1995 do 6. oktobra 2000.

Naloga generalnih pravobranilcev je nepristransko in neodvisno podati pravo mnenje, imenovano »sklepni predlogi«, v zadevah, ki so jim predložene, zato da bi Sodišču pomagali pri opravljanju naloge, ki jim jo dodeljuje 220. člen PES. Njihov položaj je enak položaju sodnikov in vse navedeno za sodnike velja tudi zanje (8. člen Statuta). Vloga generalnih pravobranilcev je zelo pomembna, ker za Sodišče pripravljajo pisna poročila o zadevah, ki jih obravnavajo. V pisnih poročilih so njihova stališča o razlagi prava, ki ga je treba uporabiti, Sodišču tudi predlagajo, kako naj odloči o določeni zadevi. Stališča, ki jih podajo, so zelo vplivna, vendar sodišča ne zavezujejo, kljub temu, da Sodišču nepristransko in celovito predstavijo primer in mu svetujejo pri pravnih vprašanjih. Svet EU lahko na zahtevo Sodišča soglasno poveča število generalnih pravobranilcev.

Vsaka tri leta Sodišče opravi delno zamenjavo sodnikov in delno zamenjavo generalnih pravobranilcev; izmenično se zamenja osem in sedem sodnikov ter štirje generalni pravobranilci.

Mandat sodnika začne teči z dnem, ki je določen z aktom o njegovem imenovanju. V primeru, da akt o imenovanju tega ne določa, začne mandat teči z dnem izdaje samega akta. Sodniku funkcija preneha, ko poteče njegov mandat, če odstopi ali umre (5. člen Statuta). Sodnika je mogoče tudi predčasno razrešiti, kadar ta ne izpolnjuje dolžnosti, ki izhajajo iz njegovega mandata, ali ne izpolnjuje več zahtevanih pogojev za opravljanje svoje funkcije. V tem primeru predsednik Sodišča povabi sodnika, da na nejavni seji poda svoje stališče. Na tej seji sodni tajnik ni prisoten.

Sodnik mora pred prevzemom svojih nalog na prvi javni obravnavi Sodišča, ki se je udeleži po svojem imenovanju, podati prisego: »Prisegam, da bom svoje naloge opravljal(-a) nepristransko in vestno; prisegam, da bom varoval(-a) tajnost posvetovanj.« Sodnik po svoji prisegi na prvi javni obravnavi podpiše izjavo, s katero se obveže, da bo v času svojega mandata in po njegovem izteku spoštoval iz mandata izhajajoče obveznosti, predvsem dolžnost, da bo po izteku mandata pri sprejemanju določenih imenovanj ali drugih ugodnosti ravnal diskretno in pošteno.

Sodnik oziroma generalni pravobranilec ne sme sodelovati v nobeni zadevi, v kateri je bil pred tem udeležen kot pooblaščenec, zastopnik stranke ali je bil član sodišča, preiskovalnega organa, ki je v zadevi sprejemal odločitve. V primeru, da obstajajo drugi razlogi, zaradi katerih sodnik oziroma generalni pravobranilec ne bi smel sodelovati v zadevi, ker bi se lahko postavil dvom o njegovi nepristranskosti, o tem obvesti predsednika Sodišča. Stranke v postopku ne morejo zahtevati spremembe sestave Sodišča ali posameznega senata zaradi sodnikovega državljanstva ali zato, ker v senatu ni sodnika z istim državljanstvom, kot ga ima stranka (po Bohincu, 2007, str. 179, 180).

3. 1.2 Imuniteta sodnikov

Sodniki Sodišča uživajo imuniteto. V Statutu je določeno, da imajo sodniki v času trajanja funkcije pravico do imunitete pred pravnimi postopki, ki jo uživajo v skladu s Protokolom o privilegijih in imunitetah Evropskih skupnosti. Po izteku njihovega mandata pa imajo imuniteto samo za tista dejanja, ki so jih storili pri opravljanju funkcije (poklicna imuniteta). O imuniteti odloča plenarno sodišče, ki jo lahko sodniku odvzame.

Sodniki v času mandata ne smejo opravljati nobene druge politične ali upravne funkcije, prav tako pa se ne smejo ukvarjati z nobeno drugo dejavnostjo, bodisi odplačno bodisi neodplačno, razen če jim to izjemoma dovoli Svet, zato pravimo, da za njih velja načelo nezdružljivosti. Sodniki se morajo tudi po prenehanju funkcije obnašati tako, da je zagotovljena integriteta sodniške funkcije, predvsem pa morajo izkazati potrebno zadržanost pri sprejemanju novih funkcij ali drugih ugodnosti (4. člen Statuta). Sodniki torej po izteku mandata ne smejo izkoriščati dejstva, da so bili člani Sodišča in na podlagi tega ne smejo neupravičeno pridobiti nobene ugodnosti. Tudi po prenehanju funkcije morajo varovati ugled sodniške funkcije. Enako velja tudi za generalne pravobranilce.

3. 1.3 Predsednik Sodišča

Sodniki Sodišča med svojimi člani izvolijo predsednika, ki mu pripada mandat treh let z možnostjo ponovne izvolitve. Predsednik vodi delo Sodišča in predseduje obravnavam in posvetovanjem večjih sestav.

V primeru, da se mesto predsednika Sodišča predčasno izprazni (pred predvidenim iztekom mandata), Sodišče na tajnih volitvah za preostanek mandata izvoli novega predsednika. Predsednik Sodišča je izvoljen z absolutno večino. Če v prvem krogu volitev noben sodnik ne dobi absolutne večine, je v drugem krogu izvoljen sodnik, ki prejme

največ glasov. V primeru enakega števila glasov na volitvah je izvoljen najstarejši sodnik med njimi (po Bohincu, 2007, str. 181).

3. 1.4 Sodni tajnik in sodni pomočniki

Sodišče ima tudi sodnega tajnika, ki je generalni sekretar institucije, katere službe vodi pod nadzorom predsednika Sodišča (CURIA. Sestava Sodišča ES, 2010).

Svet EU na predlog Sodišča s soglasjem imenuje sodne pomočnike (angl. assistant rapporteurs). Ti so udeleženi v pripravljalnih fazah postopkov in sodelujejo s sodnikom, ki je v konkretni zadevi poročevalec. Sodni pomočniki so izbrani izmed oseb, ki imajo potrebno pravno znanje in so neodvisni. Imenovani so s strani Sveta, pred nastopom funkcije pa so pred Sodiščem dolžni priseči, da bodo svoje delo opravljali nepristransko in vestno ter da bodo varovali tajnost sodnih razprav (Statut, 13. člen).

3. 1.5 Zasedanja in odločanje Sodišča

PES v 221. členu določa, da Sodišče zaseda na plenarnih sejah. Lahko oblikuje tudi senate, ki jih sestavljajo za izvajanje nekaterih pripravljalnih poizvedb ali za razsojanje v določenih vrstah zadev v skladu s pravili, ki so sprejeta za te namene.

Sodišče lahko odloča na občni seji, v velikem senatu, ki ga sestavlja trinajst sodnikov ali v senatih treh ali petih sodnikov.

Na občni seji odloča v posebnih primerih, ki so določeni s statutom, npr. odločanje o razrešitvi evropskega varuha človekovih pravic ali komisarja, ki ni izpolnil svojih obveznosti in kadar meni, da je zadeva izjemno pomembna. Občno sejo sestavljajo vsi sodniki.

Sodišče odloča v velikem senatu, če to zahteva država članica ali institucija, ki je stranka v postopku, in v zadevah, ki so zelo pomembne in zapletene. Velikemu senatu predseduje predsednik Sodišča, poleg njega pa veliki senat sestavljajo še predsedniki senatov petih sodnikov, sodnik poročevalec in toliko sodnikov, kolikor jih je potrebnih za dosego števila trinajst.

Vse ostale zadeve Sodišče obravnava v senatih petih ali treh sodnikov. Predsedniki senatov treh sodnikov so izvoljeni za eno leto, predsedniki senatov petih sodnikov pa za dobo treh let. Senat petih ali treh sodnikov sestavljajo predsednik senata, sodnik poročevalec in toliko sodnikov, kolikor jih je potrebnih za dosego števila petih ali treh sodnikov.

Zaradi sestave velikega senata, senata petih sodnikov in senata treh sodnikov se po izvolitvi predsednikov senatov oblikujejo sezname vseh ostalih sodnikov, ki so razporejeni v posamezne senate, razen predsednika zadevnega senata (po Bohincu, 2007, str. 181).

3.2 SODIŠČE PRVE STOPNJE

Zaradi povečanja števila držav članic in zaradi prenosa vedno več pristojnosti na Evropske skupnosti, se je število zadev toliko povečalo, da Sodišče ni več moglo sproti reševati zadev. Zato je Enotni evropski akt skušal na področju sodne funkcije vnesti novosti. Pri Sodišču ES v Luksemburgu je predvidel možnost ustanovitve posebnega Sodišča prve stopnje, ki naj bi razbremenilo ta osrednji pravosodni organ Evropskih skupnosti. To je bila leta 1988 podlaga za ustanovitev Sodišča prve stopnje, ki je pričelo delovati novembra 1989 (po Grilcu in Ilešiču, 2001, str. 192).

Tudi Sodišče prve stopnje ima sedež v Luksemburgu. Sestavljeno je iz najmanj enega sodnika iz vsake države članice. Sodniki so soglasno imenovani s strani vlad držav članic, po posvetovanju z odborom, ki poda mnenje o ustreznosti kandidatov. Njihov mandat traja šest let z možnostjo ponovnega imenovanja. Sodniki Sodišča prve stopnje med seboj izvolijo predsednika za dobo treh let in sodnega tajnika za dobo šestih let.

Sodišče prve stopnje nima svojih stalnih generalnih pravobranilcev. Ta naloga je lahko izjemoma zaupana sodniku. Sodniki opravljajo svojo nalogo popolnoma nepristransko in samostojno.

Sodišče prve stopnje zaseda v senatih petih ali treh sodnikov, v nekaterih primerih pa odloča sodnik posameznik. Lahko zaseda v velikem senatu (trinajst sodnikov) ali na občni seji, kadar to upravičujeta pravna zapletenost in pomembnost zadeve. Večino zadev pred Sodiščem prve stopnje obravnavajo senati treh sodnikov.

Predsedniki petčlanskih senatov so izvoljeni med sodniki za obdobje treh let (CURIA. Sestava Sodišča ES, 2010).

3.3 SODIŠČE ZA USLUŽBENCE EVROPSKE UNIJE

Svet EU je 2. novembra 2004 sprejel sklep o ustanovitvi Sodišča za evropske uslužbence. To predstavlja pomemben korak pri uveljavljanju Pogodbe iz Nice, ki je določila ustanovitev sodnih oddelkov za določena posebna področja. Sodišče za uslužbence EU je specializirano sodišče in je del Sodišča prve stopnje. Sestavlja ga 7 sodnikov, pristojno pa je za odločanje o sporih med EU in njenimi javnimi uslužbenci; ta pristojnost je do tedaj pripadala Sodišču prve stopnje. Zoper njegove odločitve se lahko le glede pravnih vprašanj vloži pritožba na Sodišče prve stopnje, izjemoma pa jih lahko preveri Sodišče (po Bohincu, 2007, str. 189).

Sodnike imenuje Svet za obdobje šestih let z možnostjo ponovnega imenovanja po pozivu k oddaji kandidatur in po mnenju odbora, ki ga sestavlja sedem osebnosti, izbranih med nekdanjimi člani Sodišča in Sodišča prve stopnje ter priznanimi pravniki.

Pri imenovanju sodnikov Svet skrbi za ravnovesje pri sestavi Sodišča za uslužbence EU na čim širši geografski podlagi med državljani držav članic in glede na zastopane nacionalne pravne sisteme.

Sodniki med svojimi člani izvolijo predsednika Sodišča za uslužbence za obdobje treh let in z možnostjo ponovnega imenovanja.

Sodišče za uslužbence zaseda v senatih treh sodnikov. V primeru zelo pomembnih in zahtevnih pravnih vprašanj se o zadevi odloča na občni seji. Poleg tega lahko Sodišče za uslužbence v primerih, ki so določeni z njegovim poslovnikom, odloča v senatu petih sodnikov ali pa odloča sodnik posameznik.

Sodniki imenujejo svojega sodnega tajnika za dobo šestih let. Sodišče za uslužbence ima svoje sodno tajništvo, vendar se pri drugih upravnih in jezikovnih potrebah opira na službe Sodišča (CURIA. Sestava Sodišča za uslužbence EU, 2010).

4 TEMELJNA PRAVNA NAČELA V PRAKSI SODIŠČA EVROPSKIH SKUPNOSTI

Po pravni teoriji pravna načela niso enaka pravnim pravilom, temveč jih dopolnjujejo in služijo njihovi razlagi. Temeljna načela prava ES so obča pravna načela in se v tem pravu pojavljajo kot pomožni pravni vir. Niti Pogodba ES niti drugi pravni viri v pravu ES se izrecno ne sklicujejo na splošna načela (po Grilcu in Ilešiču, 2001, str. 135).

Danes v sodbah Sodišča ES naletimo na sklicevanja na načelo nediskriminatornosti, sorazmernosti, načelo temeljne pravice, subsidiarnosti, transparentnosti in še nekatera druga načela.

4. 1 TEMELJNE PRAVICE

Ustanovitvene pogodbe in ustave držav članic so si po vsebini v marsičem podobne: vse vzpostavljajo institucionalni okvir in pristojnosti ter razmerja med posameznimi organi, definirajo pravne akte ter njihove učinke ipd. Za razliko od večine ustav pa ustanovitvene pogodbe še danes ne vsebujejo določb o temeljnih človekovih pravicah. Tudi Sodišče ES sprva varstva temeljnih pravic ni štelo med načela Skupnosti, je pa to storilo šele leta 1969, v primeru *Stauder v. Ulm*.

Primer: *Stauder v. Ulm*.

Komisija je državam članicam z odločbo dovolila, da se lahko socialno ogroženim maslo prodaja po nižji ceni kakor drugim. Upravičenci so lahko maslo kupovali samo na podlagi predloženih kuponov. Nemčija je skladno z nemškim besedilom odločbe Komisije izdala posebne bloke bonov, na katerih je bilo označeno tudi upravičenčevo ime. Erich Stauder je bil eden izmed upravičencev. Menil je, da so mu bile z zapisom njegovega imena na kuponu kršene njegove osebne pravice, zato je izdajo tovrstnih blokov izpodbijal pred sodiščem v Stuttgartu. To sodišče je na Sodišče ES naslovilo predhodno vprašanje. Sodišče ES je ugotovilo, da je prišlo do napake pri prevajanju odločbe v nemški jezik, saj druga dva takratna uradna jezika Skupnosti izrecne navedbe imena nista predvidevala, ampak sta predpisovala le ustrezno označbo.

Sodišče je v svoji odločbi izrecno zapisalo, da so temeljne človekove pravice nepogrešljiv del občin načel prava Skupnosti in jih mora varovati vsaka sodna oblast.

Kljub temu da je Sodišče leta 1966 razsodilo, da Skupnost ni pristojna za pristop k Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic, katere članice so vse države članice, in tako konvencija Skupnosti ne zavezuje, je po mnenju Sodišča načela, na katerih sloni konvencija, treba upoštevati tudi v pravu Evropskih skupnosti.

Sodišče je, raje, kakor da bi priznalo celotne liste človekovih pravic, ki so vsebovane v ustavah držav članic, o priznavanju posameznih temeljnih pravic kot splošnih načel prava Skupnosti odločalo od primera do primera. Skupnost je za takšna načela spoznala tudi načela, ki izvirajo iz mednarodnih pogodb Mednarodne organizacije dela (ILO) in Evropske socialne listine Sveta Evrope.

Nepristop Evropske skupnosti h konvenciji, ob hkratnem članstvu držav članic, povzroča tudi zaplete. V primeru, da so temeljne pravice posamezniku prekršene s strani države članice, bo posameznik svoje pravice uveljavljal pred Evropsko komisijo za človekove pravice v Strasbourgu, če pa bodo te pravice kršile pravice Skupnosti, pa posameznik te poti ne more izbrati, temveč se lahko zadovolji le s sodnim varstvom, ki ga določa pravni red ES. V takem primeru bo Komisija za človekove pravice zavrnila tudi pritožbo zoper državo članico, ki je temeljne pravice posameznika kršila pri izvrševanju prava Skupnosti, saj to pravo ne sodi v pristojnost institucij Evropske konvencije o človekovih pravicah (po Grilcu in Ilešiču, 2001, str. 136–139).

4.2 SUBSIDIARNOST

Načelo subsidiarnosti ni lastno samo pravu ES, ampak je poznano tudi v drugih, predvsem federalnih državnih ureditvah. Načelo preprečuje preveliko koncentracijo oblasti na centralni ravni in s tem preprečuje osiromašenje možnosti odločanja na nižjih ravneh. Subsidiarnost deli pristojnost med federacijo in njenimi federalnimi enotami, obenem pa to načelo deluje v korist decentraliziranih enot in posameznikov, saj skuša odločanje čim bolj približati tej ravni. Tudi v pravnem redu Skupnosti ima podobno nalogo, kjer preprečuje čezmerno centralizacijo (federacijo) ter integracije.

Evropska skupnost je mednarodna organizacija in uživa le tiste pristojnosti, ki jih z ustanovitvenimi pogodbami nanjo prenesejo države ustanoviteljice. Skupnosti na določenih področjih uživajo izključno pristojnost, torej države članice ne morejo normodajno posegati. Drugače velja za področja, kjer si države članice pristojnosti pravnega urejanja za posamezno področje delijo s Skupnostmi in prihaja do prepletanja zakonodajne pristojnosti enih in drugih. V takih primerih načelo subsidiarnosti pove, kdo je pristojen za urejanje posameznega pravnega področja. Vendar pa v praksi prihaja do številnih zapletov razmejitev pristojnosti, ker PES izrecno ne našteva področij v izključni pristojnosti Skupnosti.

To načelo ni plod sodne prakse Sodišča ES, kar velja za večino drugih načel, temveč je rezultat dolgotrajnih pogajanj pred podpisom Maastrichtske pogodbe. Načelo je namreč vključeno v besedilo ustanovitvene pogodbe. Zametki načela subsidiarnosti res pripadajo že Enotnemu evropskemu aktu, ki je določal, da Skupnost v okviru politike varstva okolja deluje le takrat, kadar njeno delovanje pomeni boljše doseganje ciljev kakor delovanje države članice.

Maastrichtska pogodba je to določbo Enotnega evropskega akta črtala in jo nadomestila s splošnejšo določbo 5. člena (ex 3b) PES: » Na področjih, ki ne spadajo v njeno izključno pristojnost, Skupnost v skladu z načelom subsidiarnosti ukrepa samo in le toliko, kolikor ciljev predlaganega ukrepa ne morejo zadovoljivo doseči države članice in jih torej glede na razsežnost učinkov predlaganega ukrepa lažje doseže Skupnost.«

Ta določba je načelo subsidiarnosti povzdignila med temeljna načela prava ES. Načelo pripomore k razumevanju razmerja med pravom Skupnosti in nacionalnim pravom in pri tem vzpostavlja domnevo zakonodajne pristojnosti držav članic, nikakor pa ga načelo samo ne more opredeliti (po Grilcu in Ilešiču, 2001, str. 139–141).

4.3 SORAZMERNOST

Načelo sorazmernosti (ali tudi načelo proporcionalnosti) v pravnih redih mnogih držav pomeni zagotavljanje ravnotežja med zastavljenim ciljem in sredstvi, uporabljenimi za doseg tega cilja. V teoriji se velikokrat pojavljajo primeri, v katerih bi lahko posameznik pravni akt izpodbijal na podlagi kršitve načela sorazmernosti, in sicer, če bi npr. menil, da:

- je bila naložena kazen nesorazmerno visoka,
- so bile njegove pravice kršene zaradi upravnega delovanja ali
- da je uporabljeni ukrep nesorazmeren, ker bi bilo mogoče isti cilj doseči z bistveno »blažjim« ukrepom.

V teh primerih je naloga Sodišča, da ugotovi, kako neodtujljive so posamezne pravice, kakšna je primerna kazen, ki še vedno zagotavlja učinkovito vodenje politike, pri tem pa ne posega preveč v pravice posameznikov, ter ali je določena intenzivnost politike sploh potrebna.

To načelo je v pravu ES izraženo z določbo člena 5 (3) PES, ki ga je v Pogodbo ES vnesla Maastrichtska novela, kjer je institucijam EU izrecno naloženo, da »nobeden od ukrepov Skupnosti ne sme preseči tistega, kar je nujno potrebno za izpolnitev ciljev te pogodbe«. V nasprotju z načelom subsidiarnosti, ki se nanaša na področja deljene pristojnosti med Skupnostmi in državami članicami, se načelo sorazmernosti uporablja tudi v primerih izključne pristojnosti Skupnosti.

Zelo pomembno je tudi to, da načelo sorazmernosti veže tako institucije ES kakor tudi državne organe, ki izvršujejo pravo ES.

Primer: Skimmed-Milk Powder

Svet EU je sprejel uredbo o obveznem nakupu posnetega mleka v prahu. V tistem obdobju so se zaloge mleka v prahu zelo povečale, zato je sprejeta uredba predvidevala zmanjšanje zalog s tem, da je proizvajalcem živalskih krmil kot obvezno sestavino predpisala mleko v prahu. Glede na to, da je bilo takšno mleko kar trikrat dražje od soje

ali drugih rastlinskih proteinskih izdelkov, ki so se običajno uporabljali za krmo, je Sodišče uredbo razveljavilo, rekoč, da pomeni nesorazmerno breme za proizvajalce krmil, saj bi se cilj (zmanjšanje zalog mleka v prahu) dalo doseči na način, ki bi manj obremenjeval sorazmerno ozek krog ljudi (po Grilcu in Ilešiču, 2001, str. 141–144).

Primer: Cassis de Dijon

Nekemu nemškemu uvozniku so prepovedali uvoz francoskega likerja iz črnega ribeza (francosko: Cassis), ker je po nemških predpisih vseboval premalo alkohola. Sodišče ES je v sodbi, ki je nakazala prihodnje smernice za podobne primere, odločilo, da je mogoče vsak izdelek, ki se v državi porekla proizvaja v skladu z njenimi predpisi, prodajati v vseh preostalih državah Evropske unije. Nemčija je s tem omejevala prost pretok blaga.¹

4.4 LEGITIMNA PRIČAKOVANJA

Načelo legitimnega pričakovanja varuje legitimna pričakovanja upravičenih oseb in ščiti posameznika, kadar Skupnost s kasnejšo spremembo svoje politike izniči pričakovanja, ki jih posamezniku daje pred tem obstoječa zakonodaja. Sodišče bo razveljavilo vsak akt, ki krši to načelo.

Obravnavano načelo ščiti tudi legitimna upravičenja posameznika, ki izhajajo iz podpisane mednarodne pogodbe, ki pa sicer še ni pričela veljati. Če Skupnost potem, ko je že deponirala ratifikacijske dokumente mednarodne pogodbe in je dan njene uveljavitve že znan, sprejme ukrepe, ki so v nasprotju z določbami mednarodne pogodbe, je to v nasprotju z načelom varstva legitimnih upravičenj.

Varovanje legitimnih pričakovanj pa je vprašljivo, kadar se posameznik sklicuje na dolgoletno prakso posamezne institucije, ker delovanja posameznih organov ni mogoče primerjati z močjo pravnega akta (po Grilcu in Ilešiču, 2001, str. 144–146).

Primer: Sofrimport

Sofrimport, francoska družba je želela iz Čila v Skupnost uvoziti jabolka. Za to je potrebovala posebno licenco, ki jo je predvidevala uredba št. 348/88. S kasnejšo uredbo 962/88 je Komisija sprejela varnostne ukrepe in preklicala vse licence za jabolka iz Čila. Uredba št. 2707/72, na podlagi katere je Komisija sploh lahko sprejela te zaščitne ukrepe, je v 3. členu izrecno zahtevala, da je treba posebej obravnavati blago, ki je že na poti, saj bi imeli tovrstni ukrepi zelo težke posledice za uvoznika. Sofrimport je jabolka pripeljalo na mejo Skupnosti, kjer so mu uvoz jabolk prepovedali. Sodišče je ugotovilo, da je Komisija prekršila uvoznikova legitimna pričakovanja, saj bi morala jabolka, ki so že bila v tranzitu, obravnavati na drugačen način, česar pa ni storila (po Grilcu in Ilešiču, 2001, str. 145).

¹ Opa, Evropa! Kako deluje Evropska unija, Služba vlade RS za evropske zadeve, Ljubljana, 2007.

4.5 NEDISKRIMINATORNOST

Načelo nediskriminatornosti ali enakega obravnavanja določa, da je treba enake subjekte obravnavati enako in različne različno, razen v primerih, ko je različno obravnavanje izrecno dovoljeno. Sodišče mora pri prepoznavanju in priznavanju tega načela še posebej paziti na t. i. prikrite oblike diskriminacije in biti zelo restriktivno pri presoji okoliščin, ki diskriminiranje dovoljujejo.

Prepoved diskriminacije je v nekaterih določbah PES izrecno določena, in sicer je prepovedana diskriminacija na podlagi državljanstva, prepovedano je tudi neenako obravnavanje pridelovalcev in potrošnikov v sklopu skupne kmetijske politike. PES določa načelo enakega plačila za enako delo za delavce in delavke in prepoveduje diskriminacijo, ki se nanaša na obdavčenje domačih in uvoženih izdelkov.

Primer: Zadeva Grant

Sodišče je v zadevi Grant presojalo upravičenost potnih stroškov za istospolno partnerico gospodične Grant in ugotovilo, da prepoved diskriminacije na podlagi spola ne vključuje diskriminacije na podlagi spolne usmerjenosti (po Grilcu in Ilešiču, 2001, str. 146, 147).

4.6 TRANSPARENTNOST

Eno izmed temeljnih pravnih načel Sodišča ES je tudi načelo transparentnosti, ki se navadno pojavlja v povezavi ali kot podnačelo širšega načela zakonitosti. Načelo daje posameznikom pravico, da so seznanjeni s pravnimi akti, ki jih obvezujejo, širša interpretacija pa daje državljanom tudi pravico vpogleda v sam postopek sprejemanja oziroma odločanja o aktu.

Načelo transparentnosti je eno tistih načel, ki je v zadnjem času v Evropski skupnosti pridobilo največ veljave. Delovanje ES v zgodnjih obdobjih ni bilo transparentno, ker so seje takratnega Sveta ministrov potekale tajno, zapiski sej so bili neobjavljeni.

Sprva načelo ni bilo deležno pravnega statusa temeljnega načela, saj je Sodišče v sodbah *Netherlands in Carvel* odločilo, da Svetu ni potrebno sprejemati posebnih aktov, ki bi določali pravico dostopa do njegovih dokumentov, saj se to lahko predpiše v poslovniku Sveta.

O pomembnosti načela transparentnosti priča tudi podatek, da je Sodišče prve stopnje v nekaj primerih razveljavilo odločbe Komisije, s katerimi je ta posamezniku odrekla dostop do njenih dokumentov.

Spremembe ustanovitvenih pogodb so prinesle tudi pozitivne spremembe na področju dostopa javnosti do dokumentov institucij EU.

Pogodba o Evropski uniji v 1. členu po dopolnitvah Amsterdamske pogodbe sedaj vsebuje določbo o načelu transparentnosti, saj določa, da se odločitve sprejemajo, kolikor je najbolj mogoče odprto in kolikor je najbolj mogoče blizu državljanom (po Grilcu in Ilešiču, 2001, str. 147–149).

4.7 DRUGA TEMELJNA NAČELA

Poleg zgoraj naštetih temeljnih načel prava ES pa Sodišče ES kot temeljna načela prava Skupnosti priznava še nekatera druga načela, ki jih šteje različno, in sicer enkrat kot samostojna načela, drugič pa kot izpeljanke zgoraj predstavljenih načel.

Nekateri avtorji med temeljna pravna načela štejejo tudi načelo prepovedi retroaktivnosti pravnih aktov ter načelo pravice do zaslišanja, številne sodne odločbe pa navajajo še nekatera druga načela (po Grilcu in Ilešiču, 2001, str. 150).

5 PRISTOJNOSTI SODIŠČA EVROPSKIH SKUPNOSTI

Pristojnosti Sodišča ES so urejene v 226. do 243. členu PES, relevantna pa je tudi določba 46. člena PEU, ki določa pristojnosti Sodišča ES po tej pogodbi. Spremembe prvotne Rimske pogodbe so pristojnost Sodišča vedno bolj krepile, zadnjo novo pristojnost je uvedla Pogodba iz Nice (PES, člen 229a), in sicer da je Sodišče pristojno v sporih intelektualne lastnine. Pristojnost Sodišča določajo tudi nekateri mednarodni sporazumi, ki so jih med seboj sklenile države članice, npr. Konvencija o pristojnosti, priznavanju in izvrševanju sodb na področju zakonskih zvez. Pristojnost Sodišča lahko razdelimo v dve skupini:

- odločanje o predhodnih vprašanjih in
- odločanje o neposrednih tožbah zaradi kršitve prava ES.

V okviru neposrednih tožb je mogoče razlikovati še med tistimi tožbami, ki so naperjene zoper katero od držav članic, in tistimi, ki so naperjene zoper Evropsko skupnost oziroma njene institucije. Na tem mestu so obravnavane samo tiste pristojnosti Sodišča, ki ga v pravnem redu Skupnosti vzpostavljajo kot najvišjo sodno instanco za zagotavljanje ustavnosti in zakonitosti, ne pa tudi pristojnosti, na podlagi katerih Sodišče deluje kot redno sodišče (sem štejemo predvsem odločanje o odškodninskih zahtevkih na podlagi 288. člena PES in odločanje na podlagi arbitražne klavzule v pogodbah na podlagi 238. člena PES).

220. člen PES določa, da Sodišče zagotavlja spoštovanje prava pri razlagi in uporabi PES. Sodišče zagotavlja spoštovanje evropskih predpisov in skrbi za enotno razlago evropskega pravnega reda (po Bohincu, 2007, str. 182).

5.1 PREDHODNA VPRAŠANJA

Predhodno vprašanje je vprašanje, na katerega mora Sodišče ES ali Sodišče prve stopnje odgovoriti, preden o neki konkretni zadevi odloči nacionalno sodišče države članice. Postopek v zvezi s predhodnim vprašanjem ni oblika pravnega sredstva pred Sodiščem ES proti odločbi nacionalnega sodišča, ampak postopek »znotraj« postopka v državi članici. Pogoji za začetek postopka glede predhodnih vprašanj je, da obstaja resnični spor pred sodiščem, ki vprašanje zastavlja. Sodišče ES na zgolj hipotetična vprašanja, ki se porajajo sodiščem zunaj postopkov, ne odgovarja. Do Pogodbe iz Nice (2003) je bilo odločanje o predhodnih vprašanjih izključno v pristojnosti Sodišča ES, sedaj pa je v določenih primerih, ki jih določa Statut Sodišča, pristojno Sodišče prve stopnje (po Tratniku, Ferliču, Ferlinčevi, 2004, str. 69).

Sodišče ima pristojnost za predhodno odločanje o vprašanjih, ki se nanašajo na:

- razlage PES,

- veljavnosti in razlage aktov institucij Skupnosti in Evropske centralne banke,
- razlage statuten organov, ustanovljenih z aktom Sveta EU, če je v teh statutih to predvideno.

V primeru, da se takšno vprašanje postavi kateremu koli sodišču države članice in če to sodišče meni, da je potrebno glede vprašanja sprejeti odločitev, ki mu bo omogočila izreči sodbo, lahko to vprašanje predloži v odločanje Sodišču ES. V primeru, da pa je takšno vprašanje postavljeno v postopku, ki teče pred sodiščem države članice, zoper odločitev katerega po nacionalnem pravu ni pravnega sredstva, je to sodišče dolžno predložiti zadevo Sodišču ES.

Namen postopka za predhodno odločanje je zagotoviti enotno razlago in uporabo prava Skupnosti, kar pa je zaradi različnih pravnih tradicij in različnih interpretacij v 27 državah članicah zapleteno vprašanje. Zato Skupnost zagotavlja enotne uporabe in razlage prava Skupnosti na območju celotne EU, kot opora nacionalnim sodiščem, ki so dolžna spoštovati pravilo o neposredni uporabi prava Skupnosti (po Bohincu, 2007, str. 164, 185).

Sodišče ES je pristojno tudi za predhodno odločanje o veljavnosti in razlagi okvirnih sklepov in sklepov o razlagi konvencij s področja pravosodja in notranjih zadev ter o veljavnosti in razlagi ukrepov za njihovo izvajanje (PEU, 35. člen). Vsaka država, ki je članica, lahko ob podpisu Amsterdamske pogodbe ali tudi pozneje prizna pristojnost Sodišča ES za predhodno odločanje na tem področju. V tem primeru mora navesti, ali:

- lahko sodišče države članice, zoper odločitev katerega po nacionalnem pravu ni pravnega sredstva, zaprosi Sodišče za predhodno odločanje o vprašanju v zadevi, ki jo obravnava in ki se nanaša na veljavnost ali razlago akta, če to sodišče meni, da je za izrek njegove sodbe potrebna odločitev o tem vprašanju;
- lahko sodišče te države zaprosi Sodišče za predhodno odločanje o vprašanju v zadevi, ki jo obravnava in ki se nanaša na veljavnost ali razlago akta, če to sodišče meni, da je za izrek njegove sodbe potrebna odločitev o tem vprašanju (po Bohincu, Cerarju, Rajgeljevi, 2006, str. 278).

Postopek glede predhodnega vprašanja ima dve osnovni značilnosti. V prvi vrsti gre za postopek prava Skupnosti, kar pomeni, da gre v postopku za razlago in veljavnost predpisov prava Skupnosti in ne notranjega prava držav članic. Sodišče ES se v odgovoru na predhodno vprašanje ne spušča v pravo nacionalne države, npr. Sodišče ES se ne more neposredno izreči o skladnosti nekega nacionalnega predpisa s pravom ES. To je v pristojnosti nacionalnih sodišč.

Druga značilnost postopka je sodelovanje med Sodiščem ES in nacionalnimi sodišči, ki mora zagotavljati enotnost pri uporabi prava ES. Razmerje med Sodiščem ES in nacionalnimi sodišči ni hierarhičnega značaja, ampak gre za delitev pristojnosti. V skladu z delitvijo pristojnosti mora nacionalno sodišče, ki zastavi predhodno vprašanje, priskrbeti Sodišču ES dovolj informacij, da ta lahko odloči. Kljub temu, da Sodišče ES ne odloča o

dejstvih, mora poznati dejansko stanje posameznega primera, da lahko na predhodno vprašanje poda tak odgovor, da bo nacionalno sodišče lahko nadaljevalo s postopkom in rešilo spor.

V skladu s členom 234/2 PES lahko predhodno vprašanje zastavi katero koli sodišče države članice. Lahko gre za kazenska, civilna ali upravna sodišča. Problem se pojavi zlasti v upravnih postopkih, če odločajo upravni organi, ki praviloma niso neodvisni. Tako je Sodišče ES odločilo, da se vodja davčne službe v Luksemburgu ne more šteti za sodišče, ker ni neodvisen napram davčni upravi (zadeva 24/92, Corbeau). Prav tako se za sodišča ne štejejo razne arbitraže.

Sodišče države članice ima vedno pravico zastaviti predhodno vprašanje, v določenih primerih pa je to celo obvezno. Glede vprašanja, kdaj obstaja pravica in kdaj dolžnost, je treba razlikovati med predhodnimi vprašanji o razlagi prava Skupnosti in predhodnimi vprašanji o (ne)veljavnosti sekundarnih predpisov (po Tratniku, Ferčiču, Ferlinčevi, 2004, str. 69–71).

Sodišče ES na predlog za predhodno odločanje odgovori s sodbo oziroma z obrazloženim sklepom. Nacionalno sodišče je kot naslovnik odločbe pri obravnavanju spora vezano na dano razlago. Sodba sodišča zavezuje tudi druga nacionalna sodišča, ki bi odločala o enakem problemu.

Pristojni nacionalni organi so že leta 1996 vsem nacionalnim sodiščem posredovali pojasnilo v zvezi s postopkom predhodnega odločanja na Sodišču ES. To pojasnilo se je v praksi izkazalo kot zelo koristno, zato ga je Sodišče ES na podlagi vseh izkušenj aktualiziralo in z objavo v Uradnem listu Evropske unije tudi razširilo (po Bohincu, 2007, str. 164, 185).

5.1.1 Pojasnilo o predlogih nacionalnih sodišč za sprejem predhodnih odločb

Pojasnilo o predlogih nacionalnih sodišč za sprejem predhodnih odločb pojasnjuje postopkovna vprašanja glede predhodnega odločanja. Pojasnila so namenjena usmerjanju nacionalnih sodišč glede primernosti vložitve predloga za predhodno odločanje in glede na okoliščine primera pomoči pri oblikovanju in predložitvi vprašanj, predloženih Sodišču (po Bohincu, 2007, str. 165).

5.2 NIČNOSTNA TOŽBA (SODNI NADZOR ZAKONITOSTI AKTOV)

Ničnostna tožba je pravno sredstvo, ki je naperjeno proti domnevno nezakonitemu ravnanju (aktom) institucij Skupnosti. To vrsto tožbe se lahko vloži v roku dveh mesecev od objave spornega akta v Uradnem listu EU oziroma od njegovega uradnega obvestila

tožniku. Če tega ni bilo, pa prične teči dvomesečni rok od dneva, ko je tožnik izvedel za sporni akt.

230. člen PES pooblašča Sodišče, da nadzira zakonitost aktov, ki jih skupaj sprejemata Evropski parlament in Svet EU, ter aktov Sveta EU, Komisije in Evropske centralne banke, razen mnenj in priporočil, ki niso zavezujoče narave. Sodišče nadzira tudi zakonitost aktov Evropskega parlamenta s pravnim učinkom do tretjih oseb. Prav tako ni mogoče vložiti ničnostne tožbe proti odločitvam, ki jih sprejema Svet v drugem in tretjem stebru, ker Svet tam deluje kot medvladni organ in ne kot institucija Skupnosti.

V ta namen je Sodišče pristojno za odločanje o tožbah, vloženih zaradi:

- bistvene kršitve postopka,
- nepristojnosti,
- zlorabe pooblastil ali
- kršitve PES ali katerega koli pravnega pravila, ki se nanaša na njeno uporabo.

Ničnostno tožbo lahko vložijo:

- Svet, Komisija, Evropski parlament in države članice;
- ECB in Računsko sodišče;
- posamezniki.

Sodišče je pod enakimi pogoji pristojno tudi za tožbe, ki jih zaradi varovanja svojih interesov vložijo Računsko sodišče, Evropski parlament in Evropska centralna banka.

Pod enakimi pogoji lahko tudi fizične in pravne osebe sprožijo postopek zoper nanje naslovljene odločbe ali zoper odločbe, ki jih posamično in neposredno zadevajo, čeprav so te v obliki uredbe ali odločbe naslovljene na drugo osebo.

Če je tožba utemeljena, Sodišče ES oziroma Sodišče prve stopnje razglasi zadevni akt za ničnega. To pomeni, da se šteje, kot da sporni akt nikoli ni bil sprejet. Tista institucija, ki je sporni akt sprejela, mora sprejeti vse potrebne ukrepe za izvršitev razveljavitvene odločbe. Kdor pa je zaradi razveljavitvenega akta utrpel škodo, lahko pri Sodišču ES oziroma pri Sodišču prve stopnje vloži odškodninski zahtevek.

Evropski parlament, Komisija ali Svet EU lahko z opustitvijo ukrepanja kršijo pogodbo. V takem primeru lahko države članice in druge institucije Skupnosti pri Sodišču vložijo tožbo za ugotovitev kršitve. Tožba je dopustna le, če je bila zadevna institucija predhodno pozvana k ukrepanju. V dveh mesecih po tem pozivu zadevna institucija oblikuje svoje stališče, drugače pa se lahko tožba vloži v nadaljnjih dveh mesecih.

Fizične in pravne osebe se lahko Sodišču pritožijo tudi glede tega, da neka institucija Skupnosti nanje ni naslovila nobenega drugega akta razen priporočila ali mnenja.

Sodišče je pod enakimi pogoji pristojno za postopke in tožbe, ki so bili sproženi proti Evropski centralni banki, in za postopke in tožbe, ki jih sproži Evropska centralna banka na področjih iz njene pristojnosti (PES, 232. člen).

Institucije, katerih akt je bil razglašen za ničnega ali ki so z opustitvijo ukrepanja kršile PES, morajo sprejeti ukrepe, ki so potrebni za izvršitev Sodišča (po Bohincu, 2007, str. 184–185).

5. 2.1 Pravna narava ničnostne tožbe

Ničnostna tožba ni zgolj ugotovitvena (deklaratorna) tožba, ampak tudi oblikovalna (konstitutivna), saj sodba na podlagi oblikovalne tožbe oblikuje novo pravno stanje, ki nastane po razveljavitvi izpodbijanega pravila.

Oblikovalna tožba v primeru utemeljenosti tožbe spremeni z oblikovalno sodbo domnevno nezakoniti izpodbijani akt. Ta sodba ne ugotovi obstoječe »ničnosti«, ampak z učinkom *ex tunc* odpravi veljavnost izpodbijanega akta (po Bohincu, 2007, str. 106).

5. 2.2 Vrste ničnostnih tožb

Glede na to, kdo je tožnik, 230. člen PES predvideva tri vrste ničnostnih tožb:

- ničnostna tožba države članice in ničnostna tožba institucije Unije;
- ničnostna tožba Evropskega parlamenta, Računskega sodišča in Evropske centralne banke;
- ničnostna tožba fizičnih in pravnih oseb.

V primerih ničnostnih tožb privilegiranih tožnikov se pravni interes za vložitev tožb domneva. Privilegirani tožniki lahko vlagajo ničnostne tožbe tudi v primeru, ko niso kršene njihove pravice ali pravne koristi. Zato lahko Svet EU, Komisija, države članice in tudi Evropski parlament na podlagi vložene ničnostne tožbe od Sodišča ES zahtevajo, da ta opravi nadzor skladnosti sekundarnega prava s primarnim.

5. 2.3 Ničnostne tožbe fizičnih in pravnih oseb

Tožbe fizičnih in pravnih oseb vlagajo osebe zasebnega prava in so sredstvo nadzora zakonitosti nad pravom, ki ga oblikujejo institucije Skupnosti. Po drugi strani pa te vrste tožb predstavljajo tudi sredstvo za varovanje pravic fizičnih ali pravnih oseb, kadar jih akti, ki jih sprejemajo institucije Skupnosti, zadevajo.

Ničnostna tožba fizičnih in pravnih oseb je vezana na pogoj, da je izpodbijana odločba naslovljena nanje ali da gre za odločbe, ki jih neposredno in posamično zadevajo, čeprav so v obliki uredbe ali odločbe naslovljene na drugo osebo (po Bohincu, 2007, str. 106–108).

5.3 ZAHTEVA SODIŠČU ZARADI NEIZPOLNJEVANJA OBVEZNOSTI ČLANICE (NADZORNE TOŽBE)

Nadzorne tožbe so skupni izraz za različne vrste tožb zaradi neizpolnitve obveznosti s strani držav članic, ki Sodišču omogočajo nadzor in ukrepanje v zvezi z vprašanjem, ali države članice spoštujejo obveznosti, ki jih imajo na podlagi prava Skupnosti.

Neizpolnjevanje obveznosti iz PES je vsako dejanje ali opustitev države članice, ki je v neskladju s pravom Skupnosti, npr. opustitev prenosa ali razveljavitve predpisa oziroma prepozen prenos direktive v nacionalno pravo (po Bohincu, 2007, str. 97).

PES po 226. členu ureja položaj, ko Evropska komisija meni, da katera od držav članic ni izpolnila neke obveznosti, ki je določena s PES. V takem primeru Komisija o zadevi poda obrazloženo mnenje, še pred tem pa državi omogoči, da predloži pripombe. Če država ne ravna v skladu z mnenjem v roku, ki ga poda Komisija, ta lahko zadevo predloži Sodišču (po Bohincu, Cerarju, Rajgeljevi, 2006, str. 275).

Tudi država članica lahko v primeru, da meni, da druga država članica ni izpolnila neke obveznosti iz te pogodbe, zadevo predloži Sodišču. Preden država članica vloži tožbo proti drugi državi, ker naj bi ta kršila obveznosti iz PES, pa mora zadevo predložiti tudi Komisiji. Komisija poda obrazloženo mnenje, še pred tem pa je obema državam članicama dana možnost, da se v kontradiktornem postopku ustno in pisno izrečeta. Tudi če Komisija v treh mesecih po datumu vložitve zadeve ne da svojega mnenja, to ni ovira, da zadeva ne bi bila predložena Sodišču (PES, 227. člen).

228. člen PES ureja položaj, ko Sodišče ugotovi, da katera od držav članic ni izpolnila neke obveznosti iz PES. V takem primeru mora ta država sprejeti ukrepe, ki so potrebni za izvršitev sodbe Sodišča. V primeru, da Komisija meni, da ta država članica ni sprejela takšnih ukrepov, poda svoje obrazloženo mnenje, potem ko je tej državi dala možnost za predložitev pripomb, in v njem podrobno navede, v katerih točkah država članica ni izvršila sodbe Sodišča. Država članica mora potem v roku, ki ga določi Komisija, sprejeti ustrezne ukrepe za izvršitev sodbe Sodišča, drugače pa Komisija primer predloži Sodišču. Sodišče tej državi članici glede na okoliščine določi višino povprečnine ali denarne kazni (po Bohincu, Cerarju, Rajgeljevi, 2006, str. 276).

Poleg te splošne pravne podlage za vložitev nadzornih tožb PES predvideva še druge podlage za naslednje vrste nadzornih tožb (tožb zaradi neizpolnjevanja obveznosti):

- pomoč iz državnih sredstev, ki ni združljiva s skupnim trgom;
- približevanje tistih zakonov in drugih predpisov držav članic, ki neposredno vplivajo na vzpostavitev ali delovanje skupnega trga;
- proizvodnja orožja, streliva in vojaških sredstev ali trgovina z njimi, ob resnih notranjih nemirih, v primeru vojne, resnih mednarodnih napetosti, ki bi lahko povzročili izkrivljanje pogojev konkurence na skupnem trgu;

- izpolnjevanje obveznosti nacionalnih centralnih bank.

Z uredbami, ki jih sprejemata Evropski parlament in Svet skupaj ali ki jih sprejema Svet sam, se Sodišču lahko dodeli neomejena pristojnost glede kazni, predvidenih v teh uredbah (PES, 229. člen).

5. 3.1 Nadzorna tožba Evropske centralne banke

Sodišče odloča tudi o utemeljenosti tožbe zaradi neizpolnjevanja obveznosti nacionalnih centralnih bank na področju EMU. Pri tej vrsti tožbe namesto Komisije nastopa Svet ECB, tožena stranka pa je nacionalna centralna banka države Evrosistema. Če Sodišče ugotovi, da neka nacionalna centralna banka ni izpolnila ene od obveznosti iz PES, mora ta banka sprejeti vse potrebne ukrepe za izvršitev sodbe Sodišča (po Bohincu, 2007, str. 101).

5. 4 TOŽBA ZARADI MOLKA ORGANA (NEDELOVANJA)

S tožbo se lahko institucije prisili, da sprejmejo odločitve, ki so jih dolžne sprejeti. Institucije, proti katerim je mogoče vložiti tožbo zaradi nedelovanja so: Svet, Komisija, Evropski parlament in Evropska centralna banka. O nedelovanju (»opustitvi ukrepanja«) lahko govorimo samo v primeru, da institucija ne sprejme neke odločitve, ki bi jo bila dolžna sprejeti. Če ni dolžna ukrepati, ker ima diskrecijsko pravico, tožba zaradi nedelovanja ni možna.

Če Sodišče ugotovi, da je tožba utemeljena, naloži instituciji, da sprejme ukrepe, potrebne za izvršitev odločbe sodišča. V primeru, da je zaradi nesprejetja odločitve kdo utrpel škodo, lahko pri Sodišču ES oziroma pri Sodišču prve stopnje vloži odškodninski zahtevek. Tožbo zaradi nedelovanja lahko vložijo:

- institucije (Svet, Komisija, Evropski parlament, ECB, Računsko sodišče),
- države članice in
- posamezniki.

Države članice in institucije lahko vložijo tožbo na podlagi 232. člena PES samo, če so institucijo najprej pozvali k ukrepanju. Če institucija, ki je bila pozvana, v dveh mesecih po pozivu ne oblikuje svojega stališča, se lahko v nadaljnjih dveh mesecih vloži tožba. Posamezniki morajo tožbo zaradi nedelovanja vložiti pri Sodišču prve stopnje. Poleg tega, da morajo tudi posamezniki najprej pozvati institucijo k ukrepanju, se postavljajo še dodatni pogoji. Posameznik lahko sproži postopek zaradi nedelovanja samo v primeru, če institucija ne sprejme drugega akta kot priporočila ali mnenja. Preko tega postopka lahko posameznik prisili institucijo, da sprejme pravno zavezujoč akt, katerega zakonitost se potem morebitno lahko preizkuša v postopku (po Tratniku, Ferčiču, Ferlinčevi, 2004, str. 66).

Tudi fizične in pravne osebe so lahko tožniki tožbe zaradi nedelovanja. Pod enakimi pogoji, kot to velja za institucije Skupnosti in države članice, se lahko pritožijo Sodišču

glede tega, da neka institucija Skupnosti nanje ni naslovila nobenega drugega akta razen mnenja ali poročila.

5. 4.1 Vrste in pravna narava tožb zaradi nedelovanja

PES ureja tri vrste tožb zaradi nedelovanja, in sicer:

- tožbo zaradi nedelovanja, ki jo vloži bodisi država članica bodisi institucija;
- tožbo zaradi nedelovanja, ki jo vloži Evropska centralna banka;
- tožbo zaradi nedelovanja, ki jo vložijo fizične ali pravne osebe.

Tožba zaradi nedelovanja je ugotovitvena tožba.

Privilegirani tožniki lahko vložijo tožbo zoper vsako in s stališča prava Skupnosti nezakonito opustitev ukrepanja, predvsem zaradi načela medinstitucionalnega ravnovesja. V takem primeru ima tožba zaradi nedelovanja vlogo objektivnega spora. Če je stranka postopka posameznik, je predmet postopka le akt, ki ni priporočilo ali mnenje, kar pomeni, da je tožba dopustna le, če posameznik graja, da ni bil sprejet zavezujoč pravni akt, katerega naslovnik je sam. Tako je tožba zaradi nedelovanja dopustna le, če posameznik dokaže, da je dejansko v pravnem položaju potencialnega naslovnika določenega akta prava Skupnosti, katerega bi morala institucija nasloviti nanj.

5. 4.2 Predhodni postopek

Tožba zaradi nedelovanja je dopustna le, če je bila zadevna institucija predhodno pozvana k ukrepanju. Če pozvana institucija v dveh mesecih po pozivu ne oblikuje svojega stališča, se lahko tožba vloži v nadaljnjih dveh mesecih. Ta postopek je opozorilne narave, ker potencialni tožnik institucijo opozori na njeno dolžnost oziroma na kršitev PES zaradi nedelovanja (po Bohincu, 2007, str. 121–123).

5. 5 ODŠKODNINSKA TOŽBA

235. člen PES daje Sodišču ES pristojnost v sporih glede nadomestila škode, ki jo povzročijo organi ali zaposleni v Skupnosti. Skupnost mora nadomestiti kakršno koli škodo, ki so jo povzročile njene institucije ali njeni uslužbenci pri opravljanju svojih dolžnosti. Osebna odgovornost uslužbencev do Skupnosti je urejena z njihovimi kadrovskimi predpisi ali zanje veljavnimi pogoji za zaposlitev. Skupnost pod enakimi pogoji odgovarja tudi za škodo, ki jo povzroči Evropska centralna banka ali njeni uslužbenci pri opravljanju svojih nalog (po Bohincu, 2007, str. 125).

Odškodninsko tožbo lahko vloži država članica ali posameznik. Ta tožba predstavlja samostojni postopek, kar pomeni, da ni možna le v primeru, ko je bil neki akt na podlagi 230. člena PES razveljavljen, ali ko je bilo v postopku iz 232. člena PES ugotovljeno nedopustno nedelovanje neke institucije ES.

Tožnik mora ničnostno tožbo vložiti pravočasno. Če obstajajo pogoji za vložitev ničnostne tožbe, tožnik pa tega ne izkoristi, ne more vložiti odškodninske tožbe. Po 288. členu PES je predvidena možnost za zahtevek odškodnine za škodo, ki jo povzroči Skupnost (njene institucije in njihovi uslužbenci) s svojim nezakonitim ravnanjem. Če posameznik utrpí škodo zaradi ravnanja svoje domače države, je možno odškodnino za škodo zahtevati samo pred nacionalnim sodiščem in na podlagi nacionalnega prava države članice. Prav tako se po nacionalnem pravu držav članic in pred nacionalnimi sodišči presojuje zahtevki posameznikov iz naslova pogodb, ki so jih sklenili s Skupnostjo.

Postopek za odškodninsko tožbo mora biti sprožen v petih letih od spornega ravnanja. Tožnik mora najprej sprožiti postopek pred Sodiščem prve stopnje. Odškodninska obveznost Skupnosti obstaja, če so izpolnjeni naslednji pogoji:

- nezakonito ravnanje institucije ES,
- škoda in
- vzročna zveza med nezakonitim ravnanjem in škodo.

V primeru upravnih aktov zadostuje, da gre za kršitev »višjih pravnih pravil«, ki varujejo individualne pravice. Škoda je lahko premoženjske ali nepremoženjske narave in mora nastati kot neposredna posledica kršitve (po Tratniku, Ferčiču, Ferlinčevi, 2004, str. 67–69).

Odškodninska tožba je po naravi dajatvena tožba, saj stranke vtožujejo plačilo določenega zneska denarja.

V okviru odškodninske tožbe je zelo pomembna procesna predpostavka pravnega interesa. To pomeni, da tožeča stranka ne more doseči pravnega varstva na drug način. Pravnega interesa ni, če lahko tožnik vloži ničnostno tožbo oziroma tožbo zaradi molka ali tudi če so mu na voljo druge možnosti pravnega varstva.

Če Sodišče ugotovi, da je odškodninska tožba dopustna in utemeljena, potem izda meritorno odločbo, s katero naloži Skupnosti v plačilo določen znesek denarja iz naslova odškodnine. Gre za dajatveno sodbo.

V primeru, da se je zahtevala samo ugotovitev obstoja nepogodbene odgovornosti po temelju, pa izide ugotovitvena sodba. V primerjavi z ugotovitveno sodbo je dajatvena sodba izvršilni naslov, izvršba pa poteka po določbi 256. člena PES in po pravilih nacionalnega prava v državi, v kateri naj se sodba izvrši (po Bohincu, 2007, str. 125–127).

5.6 DRUGE PRISTOJNOSTI SODIŠČA: SPORI MED DRŽAVAMI ČLANICAMI, INSTITUCIJAMI, MED SKUPNOSTJO IN NJENIMI USLUŽBENCI, SPORI Z ECB, ESCB, EIB, SPORI NA PODLAGI ARBITRAŽNE KLAUZULE

Sodišče je pristojno še za:

- razsojanje v vseh sporih med Komisijo in državami članicami, ki se nanašajo na razlage ali uporabe konvencij, pripravljenih v skladu s členom 34 (2) (d) PEU, to je na področju pravosodja in notranjih zadev;
- razsojanje v vseh sporih med državami članicami glede razlage ali uporabe aktov, ki so sprejeti v skladu s členom 34 (29) PEU, to je na področju pravosodja in notranjih zadev, če Svet EU takšnega spora ne more rešiti v šestih mesecih po tem, ko mu ga je predložil eden od njegovih članov;
- preverjanje zakonitosti okvirnih sklepov in sklepov v tožbah, ki jih vloži Komisija ali država članica zaradi nepristojnosti, bistvene kršitve postopka, kršitve PEU ali katerega koli pravnega pravila, ki se nanaša na njeno uporabo, ali zaradi zlorabe pooblastil (po Bohincu, 2007, str. 194, 195).

Sodišče ES nima pristojnosti za preverjanje veljavnosti ali sorazmernosti ukrepov policije ali drugih organov kazenskega pregona države članice ali za izpolnjevanje obveznosti držav članic glede vzdrževanja javnega reda in miru ter varovanja notranje varnosti.

Sodišče je pristojno v sporih glede nadomestila škode, ki so jo povzročile njene institucije ali njeni uslužbenci pri opravljanju svojih dolžnosti. Kadrovske predpisi ali drugi veljavni pogoji za zaposlitev pa urejajo osebno odgovornost uslužbencev do Skupnosti. Sodišče je po PES (236. člen) v mejah in pod pogoji, ki so določeni v teh predpisih in pogojih za zaposlitev, pristojno za vse spore med Skupnostjo in njenimi uslužbenci.

Sodišče ES je pristojno tudi v sporih glede:

- ukrepov, ki jih je sprejel svet guvernerjev Evropske investicijske banke. Postopek lahko sproži Komisija, svet direktorjev banke ali država članica;
- ukrepov, ki jih je sprejel svet direktorjev Evropske investicijske banke. Postopke lahko sprožijo samo države članice;
- izpolnjevanja obveznosti držav članic v skladu s statutom Evropske investicijske banke;
- izpolnjevanja obveznosti nacionalnih centralnih bank v skladu s PES in statutom ESCB (Evropski sistem centralnih bank). Če Sodišče ugotovi, da neka nacionalna banka ni izpolnila ene od obveznosti iz te pogodbe, mora ta banka sprejeti ustrezne ukrepe za izvršitev sodbe Sodišča (po Bohincu, 2007, str. 186, 187).

Sodišče je pristojno za izrekanje sodb na podlagi arbitražne klavzule v pogodbah, ki jih sklene Skupnost ali ki so sklenjene v njenem imenu, ne glede na to, ali ureja zasebno ali javno pravo.

Po 239. členu PES je Sodišče pristojno v vseh sporih med državami članicami, ki se nanašajo na predmet PES, če je bil spor predložen Sodišču v skladu s posebnim sporazumom med strankami.

Spori, v katerih je ena od strank Skupnost, niso izvzeti iz pristojnosti sodišč držav članic, razen kjer je bila pristojnost s to pogodbo dodeljena Sodišču (240. člen PES).

5.7 PRITOŽBA

Pri Sodišču ES je mogoče vložiti tudi pritožbe, ki so omejene na pravna vprašanja, zoper sodbe in sklepe Sodišča prve stopnje. Če je pritožba utemeljena in dopustna, Sodišče odločitev Sodišča prve stopnje razveljavi. Če je zadeva zrela za odločanje, lahko Sodišče samo odloči o sporu. V nasprotnem primeru zadevo vrne Sodišču prve stopnje, ki je vezano na odločitev Sodišča, v pritožbo (CURIA. Pristojnosti Sodišča ES, 2010).

5.8 REVIZIJA

Odločitve Sodišča prve stopnje o pritožbah zoper odločitve Sodišča za uslužbence EU so lahko izjemoma predmet revizijskega postopka Sodišča (CURIA. Pristojnosti Sodišča ES, 2010).

5.9 PRISTOJNOSTI SODIŠČA PRVE STOPNJE

Sodišče prve stopnje je pristojno za odločanje o:

- neposrednih tožbah fizičnih in pravnih oseb zoper akte institucij, organov, uradov in agencij EU, na katere so naslovljeni ali ki jih neposredno in posamično zadevajo. Pristojno je tudi za odločanje o neposrednih tožbah fizičnih in pravnih oseb zoper predpise, ki se nanje neposredno nanašajo, vendar ne potrebujejo izvedbenih ukrepov in zoper neodločanje teh institucij, organov, uradov in agencij. Primer: tožba, ki jo vloži podjetje zoper odločbo Komisije, ki mu nalaga denarno kazen;
- tožbah držav članic zoper Komisijo;
- tožbah držav članic zoper Svet v zvezi s sprejetimi akti, ki se nanašajo na državne pomoči, ukrepe trgovinske zaščite, in akti, s katerimi prenese pristojnost za izvajanje;
- tožbah za povrnitev škode, ki so jo povzročile Institucije ali njihovi uslužbenci;
- tožbah zoper odločbe Urada Skupnosti za rastlinske sorte in odločbe Evropske agencije za kemikalije;
- pritožbah, le glede pravnih vprašanj, zoper odločbe Sodišča za uslužbence EU;
- tožbah s področja znamke Skupnosti;

- tožbah, ki temeljijo na pogodbah, ki jih je sklenila EU in ki izrecno določajo pristojnost Sodišča prve stopnje (CURIA. Pristojnosti Sodišča prve stopnje, 2010).

5. 10 PRISTOJNOSTI SODIŠČA ZA USLUŽBENCE EVROPSKE UNIJE

Sodišče za uslužbence je specializirano za področje uslužbencev in njihovih sporov na območju EU. To pristojnost je imelo najprej Sodišče ES, od leta 1989 pa ima to pristojnost Sodišče prve stopnje.

Sodišče za uslužbence EU je na prvi stopnji pristojno za odločanje v sporih med EU in njenimi uslužbenci. Ti spori se nanašajo na vprašanja v zvezi z delovnimi razmerji (plačilo, zaposlovanje, potek kariere itd.) in na sistem socialne varnosti (bolezen, poškodbe pri delu, invalidnost itd.).

To sodišče odloča tudi v sporih med organi, uradi ali agencijami in njihovim osebjem, za katere je pristojnost dodeljena Sodišču EU, npr. spori med Europolom, Uradom za usklajevanje notranjega trga ali Evropsko investicijsko banko in njenimi uslužbenci.

Sodišče nima pristojnosti za odločanje v sporih med nacionalnimi upravami in njihovimi zaposlenimi.

Zoper sprejete odločbe Sodišča za uslužbence EU je mogoče pri Sodišču prve stopnje v roku dveh mesecev vložiti pritožbo, ta pa je omejena samo na pravna vprašanja (CURIA. Pristojnosti Sodišča za uslužbence EU, 2010).

6 SODIŠČE EVROPSKIH SKUPNOSTI PO AMSTERDAMSKI POGODBI

Amsterdamska pogodba je bila podpisana 2. 10. 1997 v Amsterdamu. Spreminja pogodbe o ustanovitvi Evropskih skupnosti, Pogodbo o Evropski uniji in nekatere z njimi povezane akte (RS Državni zbor. Pravni red EU, 2010).

S podpisom Amsterdamske pogodbe je Sodišče Evropskih skupnosti dobilo večjo vlogo na področju pravosodja in notranjih zadev. V poglavju (novo IV. poglavje), ki se nanaša na azil, prosto gibanje ljudi, priseljevanje in pravosodno sodelovanje v civilnih zadevah, dobi Sodišče pristojnost v naslednjih primerih:

- če nacionalno sodišče zadnje instance odločanja zahteva izdajo sodne odločbe od Sodišča Evropskih skupnosti, da bi lahko nato izdalo svojo sodbo; v tem primeru lahko vsako nacionalno sodišče zahteva od Sodišča odločitev o vprašanju, ki se nanaša na interpretacijo IV. poglavja ali na veljavnost in interpretacijo aktov, ki jih izdajajo institucije Skupnosti, pa takšni akti temeljijo na navedenem poglavju;
- če Evropska komisija, Svet Evropske unije ali država članica zahtevajo od Sodišča izdajo sodbe glede vprašanja interpretacije novega poglavja ali aktov, ki se izdajajo na njegovi podlagi.

225. člen PES (prej člen 168a) določa, da se Sodišču doda Sodišče prve stopnje, ki ima pristojnost obravnavanja in odločanja na prvi stopnji o nekaterih vrstah tožb ali postopkov, pri čemer je pritožba na Sodišče dovoljena samo glede pravnih vprašanj in v skladu s pogoji, ki so določeni v statutu. Sodišče prve stopnje nima pristojnosti za obravnavanje in odločanje o vprašanjih, predloženih v predhodnem odločanju.

Amsterdamska pogodba določa tudi, da Svet Evropske unije na zahtevo Sodišča po predhodnem posvetovanju s Komisijo in Evropskim parlamentom soglasno določi vrsto postopkov in tožb ter sestavo Sodišča prve stopnje. Svet sprejme tudi vse potrebne prilagoditve in dodatne določbe k statutu Sodišča. Za Sodišče prve stopnje se uporabljajo določbe PES, ki se nanašajo na Sodišče, razen če Svet Evropske unije ne določi drugače.

Člani Sodišča prve stopnje so izbrani med osebami, katerih neodvisnost je nedvomna in ki izpolnjujejo pogoje za imenovanje na sodniški položaj.

Sodišče prve stopnje v soglasju s Sodiščem sprejme tudi svoj poslovnik, ki ga soglasno odobri Svet Evropske unije (po Bohincu, 2007, str. 188).

7 SODIŠČE EVROPSKIH SKUPNOSTI IN SODIŠČE PRVE STOPNJE V POGODBI IZ NICE

Reforma je po Pogodbi iz Nice, ki je bila podpisana 26. 2. 2001, vplivala tudi na Sodišče ES. Nova pogodba ni spremenila števila sodnikov glede na število držav članic, vendar pa se je bistveno spremenila podlaga za določitev tega števila. Stara določba PES je izrecno določala število sodnikov in se je zato z vsako širitvijo tudi ustrezno spreminjala, sedaj pa je število sodnikov izrecno vezano na število držav članic (trenutno 27 članic EU). Mandat sodnikov ostaja nespremenjen in znaša 6 let, enako pa velja tudi za ponovno izvolitev sodnikov, ki se jim je mandat iztekel, saj je tudi z novo določbo določena možnost reelekcije (ponovne izvolitve).

Zelo pomembno je število sodnikov, ki mora biti vedno neparno, da lahko v vsakem primeru odloča večinsko. Pri sodem številu držav članic po širitvi EU pa je izmed držav članic potrebno izvoliti še dodatnega sodnika.

Pogodba je vpeljala drugačen način odločanja. Sodišče ES je na podlagi prejšnje ureditve večinoma odločalo na plenarni seji, v senatih s po tremi, petimi ali sedmimi sodniki pa le izjemoma, pogodba iz Nice pa določa, da lahko Sodišče ES zaseda v senatih s po petimi sodniki ali v velikem senatu (grand chamber). Veliki senat ne pomeni, da je to sodišče v popolni sestavi. Kdaj gre za plenarno zasedanje, določa Statut Sodišča ES.

Tako Sodišče ES kot Sodišče prve stopnje sta se v zadnjem času srečevali z vedno večjim številom zadev, ki pa niso bile samo posledica večjega števila držav članic, temveč tudi dodatnih pristojnosti pravosodnih organov EU, ki sta jih prinesli Maastrichtska in Amsterdamska pogodba, predvsem na področju monetarne in ekonomske unije, imigracijske politike in azila. Po novem Sodišče prve stopnje odloča v primeru tako imenovanih neposrednih tožb ter sodeluje pri obravnavi predhodnih vprašanj, in sicer na področjih, ki so določena s Statutom. Še vedno pa je to sodišče zavezano, da v primeru, ko gre za posebej pomembna vprašanja in ko so ta takšna, da lahko vplivajo na konsistentnost prava Evropske skupnosti, takšen spor predloži v reševanje Sodišču ES.

Zelo pomembna novost je tudi člen 225a Pogodbe iz Nice, ki določa, da lahko Svet EU na predlog Evropske komisije ustanovi posebne senate (judicial panels), ki so namenjeni reševanju posebnih vrst sporov (specific areas). Gre predvsem za delovne spore. Po novi ureditvi je Sodišče prve stopnje postalo tudi pritožbeno sodišče, saj odloča v pritožbah zoper odločitve posebnih senatov.

Novost, ki jo je prinesla Pogodba iz Nice, je tudi ta, da Svet EU podeli pristojnost Sodišču ES, da samo odloča o vseh sporih, ki se nanašajo na varstvo pravic industrijske lastnine (znamke, patenti itd.) na ravni Skupnosti in daje Evropskemu parlamentu možnost, da

lahko pod enakimi pogoji kot druge institucije vlaga tožbe na ničnost aktov Skupnosti (po Knezu in Mužini, 2004, str. 64, 65).

8 LIZBONSKA POGODBA IN SODIŠČE ES

Lizbonska pogodba je bila podpisana 13. decembra 2007. Podpisalo jo je 27 predsednikov držav ali vlad držav članic EU. Pogodba je začela veljati 1. decembra 2009. Spreminja dve temeljni pogodbi, in sicer Pogodbo o Evropski uniji ter Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti, katera pa se sedaj po Lizbonski pogodbi imenuje Pogodba o delovanju Evropske unije (PDEU).

Lizbonska pogodba prinaša novosti na področju organizacije in pristojnosti Sodišča Evropske unije (EUROPA – Press Releases RAPID. Lizbonska pogodba in Sodišče Evropske unije, 2010).

8.1 SPREMEMBE PRI ORGANIZACIJI INSTITUCIJE IN IMENOVANJU NJENIH ČLANOV

Evropska unija je po Lizbonski pogodbi pravna osebnost, ki je nadomestila Evropsko skupnost. Pogodba je odpravila strukturo stebrov, Evropska unija pa ima nov institucionalni okvir. Celotni sodni sistem Unije se odslej imenuje Sodišče Evropske unije, ki ga sestavljajo tri sodišča: Sodišče, Splošno sodišče in Sodišče za uslužbence.

V zvezi s specializiranimi sodišči Lizbonska pogodba določa nekatere spremembe glede načina njihove ustanovitve, in sicer se odslej ustanavljajo po rednem zakonodajnem postopku, to je po postopku soodločanja s kvalificirano večino, in ne več soglasno.

Na podlagi Lizbonske pogodbe je zahteva za spremembo Statuta Sodišča Evropske unije osnutek zakonodajnega akta in mora zanjo veljati redni zakonodajni postopek. Še vedno pa velja pravilo o soglasju glede položajev sodnikov in generalnih pravobranilcev ter glede jezikovne ureditve.

Sodnike soglasno imenujejo vlade držav članic za obdobje šestih let, vendar po poprejšnjem posvetovanju z odborom, ki je pristojen podati mnenje glede primernosti kandidatov za opravljanje nalog sodnika in generalnega pravobranilca Sodišča in Splošnega sodišča. Ta odbor je sestavljen iz sedmih oseb, ki so izbrane med nekdanjimi člani teh dveh sodišč, člani najvišjih nacionalnih sodišč in priznanimi pravniki, od katerih enega predlaga Evropski parlament. Svet na predlog predsednika Sodišča sprejme sklep o pravilih delovanja tega odbora in o imenovanju njegovih članov.

Na zahtevo Sodišča je mogoče število pravobranilcev povečati z osem na enajst.

8.2 SPREMEMBE PRISTOJNOSTI SODIŠČA EVROPSKE UNIJE

8.2.1 Področje

Pristojnosti Sodišča Evropske unije se zaradi ukinitve stebrne strukture razširjajo na pravo Evropske unije, razen če Pogodbi ne določata drugače. Sodišče pridobi splošno pristojnost za predhodno odločanje na področju območja svobode, varnosti in pravice. Lizbonska pogodba je prečrtala 35. člen EU in 68. člen ES, ki sta določala omejitve pristojnosti Sodišča.

Pristojnost Sodišča za predhodno odločanje na področju policijskega in pravosodnega sodelovanja v kazenskih zadevah postane obvezna in ni več odvisna od izjave vsake države članice EU o priznanju te pristojnosti in določitvi nacionalnih sodišč, ki lahko pri Sodišču vložijo predloga za sprejetje predhodne odločbe. Področje policije in kazenskega sodstva postane del splošnega prava in vsa sodišča lahko Sodišču predlagajo sprejetje predhodne odločbe.

Glede vizumov, azila, priseljevanja in drugih politik v zvezi s prostim gibanjem oseb lahko pri Sodišču predlog za sprejetje predhodne odločbe odslej vložijo vsa nacionalna sodišča in ne le najvišja. Sodišče je po Lizbonski pogodbi pristojno, da se izreče o ukrepih javnega reda v okviru čezmejnega nadzora. Zato ima Sodišče od začetka veljavnosti te pogodbe na tem področju splošno pristojnost.

Listina o temeljnih pravicah Evropske unije pridobi enako pravno veljavo kot Pogodbi in je vključena v »ustavno materijo«, o kateri Sodišče lahko odloča. Listina ne zavezuje Poljske in Združenega kraljestva, ki sta upravičeni do izvzetja, kar pomeni, da Listina ne širi pristojnosti Sodišča ali sodišč teh dveh držav članic za razsojanje glede združljivosti zakonov in drugih predpisov, prakse ali upravnih ukrepov s temeljnimi pravicami ali načeli iz Listine. Predsedniki držav in vlad članic so soglašali, da v prihodnosti to izvzetje razširijo še na Češko republiko.

Skupno zunanjo in varnostno politiko (SZVP) še naprej urejajo posebna pravila in posebni postopki. Tako Sodišče ni pristojno za nadzor nad temi določbami in nad akti, ki so sprejeti na njihovi podlagi, razen pri dveh izjemah:

- Sodišče je pristojno za nadzor nad razmejitvijo med pristojnostmi Unije in SZVP. Uresničevanje SZVP ne sme ovirati izvrševanja pristojnosti Unije niti pristojnosti institucij za izvajanje izključnih in deljenih pristojnosti Unije;
- Sodišče je pristojno za odločanje o ničnostnih tožbah zoper sklepe o določitvi omejevalnih ukrepov proti fizičnim ali pravnim osebam, ki jih sprejme Svet, npr. v okviru boja proti terorizmu (zamrznitev sredstev).

8.2.2 Postopki

Postopek za sprejetje predhodne odločbe se razširi na akte, ki jih sprejmejo organi, agencije in uradi Unije ter so tako vključeni v pravo Unije. Sodišče jih lahko razlaga in nadzira njihovo veljavnost na predlog nacionalnih sodišč, da bi jim s tem omogočilo, da npr. preverijo skladnost nacionalne zakonodaje s tem pravom.

Po Lizbonski pogodbi Sodišče odloča v čim krajšem roku, kadar je predhodno vprašanje postavljeno v postopku, ki teče pred sodiščem države članice glede osebe, ki ji je odvzeta prostost. Pogodba omenja tudi nujni postopek predhodnega odločanja, ki je začel veljati 1. marca 2008 in se uporablja za območje svobode, varnosti in pravice.

Sodišče nadzoruje akte Evropskega sveta, ki mu je bil z Lizbonsko pogodbo priznan položaj posebne institucije. Sodišče lahko na predlog zadevne države članice presoja zakonitost akta, ki ga je sprejel Evropski svet ali Svet na podlagi ugotovitve obstoja očitnega tveganja, da bi država članica lahko huje kršila nekatere vrednote, npr. spoštovanje človekovih pravic.

Sodišče Evropske unije je poleg tega pristojno za tožbe, ki jih zaradi varovanja svojih prerogativ vložijo Računsko sodišče, ECB in Odbor regij.

Z Lizbonsko pogodbo so omiljeni pogoji za dopustnost tožb, ki jih vložijo posamezniki zoper odločbe institucij, uradov, organov in agencij Unije. Fizične in pravne osebe lahko vložijo tožbo zoper predpise, ki se nanje neposredno nanašajo, vendar ne potrebujejo izvedbenih ukrepov. Tako posameznikom ni več treba dokazati, da jih ti akti posamično zadevajo.

Glede nadzora nad spoštovanjem načela subsidiarnosti lahko država članica pri Sodišču vloži tožbo za razglasitev ničnosti zakonodajnega akta zaradi kršitve načela subsidiarnosti, ki ga je sprejel nacionalni parlament. Formalno mora tožbo vložiti vlada države članice, vendar je lahko njen pravi avtor nacionalni parlament ali eden od njegovih domov, vlada pa ga le posreduje. Na kršitev teh načel se lahko sklicuje tudi Odbor regij.

Lizbonska pogodba pospešuje tudi mehanizem denarnih sankcij ob neizvršitvi sodbe, s katero je bila ugotovljena neizpolnitev obveznosti. Sodišče lahko že v fazi prve sodbe zaradi neizpolnitve obveznosti naloži denarne sankcije, če država ni obvestila Komisije o nacionalnih ukrepih za prenos direktive.

Komisija lahko po poteku petih let vloži tožbo zaradi neizpolnitve obveznosti glede ukrepov, ki se nanašajo na policijsko in pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah, ki so bili sprejeti pred začetkom veljavnosti Lizbonske pogodbe (EUROPA – Press Releases RAPID. Lizbonska pogodba in Sodišče Evropske unije, 2010).

9 ORGANIZIRANOST DELA SODIŠČA EVROPSKIH SKUPNOSTI

Vse zadeve se predložijo sodnemu tajništvu. Vsaki zadevi sta dodeljena poseben sodnik in generalni pravobranilec. Sledi postopek v dveh glavnih korakih, in sicer najprej pisni nato ustni del. V prvem delu vse udeležene stranke predložijo pisne izjave in sodnik, ki je dodeljen zadevi, sestavi poročilo, v katerem povzema vse izjave in pravno ozadje zadeve.

Sledi drugi del postopka – javna obravnava. Ta lahko poteka pred senatom treh, petih ali trinajstih sodnikov ali pred občno sejo, odvisno od pomembnosti in zapletenosti zadeve. Med obravnavo odvetniki strank predstavijo zadevo sodnikom in generalnemu pravobranilcu, ki jih lahko zaslišijo. Potem generalni pravobranilec predstavi svoje sklepne predloge, sledita pa posvetovanje sodnikov in razglasitev sodbe.

Od leta 2003 velja, da morajo generalni pravobranilci predstaviti svoje sklepne predloge samo, če Sodišče meni, da zadeva odpira nova pravna vprašanja. Prav tako se Sodišču ni treba držati sklepnih predlogov generalnega pravobranilca.

Sodbe Sodišča se sprejemajo z večino glasov, razglasi pa se jih na javnih obravnavah. Ločenih mnenj se ne izraža. Sodbe so objavljene na dan razglasitve.

Postopek na Sodišču prve stopnje je enak, le da ne vključuje mnenja generalnega pravobranilca (Institucije in drugi organi EU. Sodišče Evropskih skupnosti, 2010).

10 POSTOPEK PRED SODIŠČEM EVROPSKIH SKUPNOSTI

Konkretni postopek pred Sodiščem je rudimentarno urejen v členih 220–245 PES. Temeljne zadeve v zvezi s postopkom pred Sodiščem ES in pred Sodiščem prve stopnje ureja Statut Sodišča ES, natančneje pa postopek ureja Poslovnik Sodišča.

Ne glede na naravo zadeve postopek zajema pisni in po navadi tudi ustni del, ki je javen. Vendar je treba razlikovati med postopki s predlogi za sprejetje predhodne odločbe in drugimi postopki, tako imenovanimi direktnimi tožbami (CURIA. Postopek pred Sodiščem ES, 2010).

Običajni, splošni postopek pred Sodiščem ES je razdeljen v štiri faze, in sicer v:

- pisni del postopka,
- preiskovalni in pripravljalni del,
- ustni del z mnenjem generalnih pravobranilcev in
- sojenje ter objavo sodbe.

Natančneje pa postopek v primerih direktnih tožb, s katerimi fizične osebe, pravne osebe zasebnega prava, države članice ali institucije Skupnosti začnejo postopek pred Sodiščem, običajno proti instituciji Skupnosti ali proti državi članici, poteka takole (po Grilcu in Ilešiču, 2001, str. 222):

- vložitev tožbe;
- vnos v register in podelitev opravilne številke;
- posredovanje senatu in imenovanje poročevalca s strani predsednika; imenovanje generalnih pravobranilcev;
- posredovanje zadeve v odgovor toženi stranki z enomesečnim rokom za odgovor;
- objava bistvenih tožbenih razlogov;
- če je treba, izdaja začasnih odredb in druga vmesna procesna dejanja; pripustitev zastopnikov;
- prejem odgovora na tožbo in posredovanje tožeči stranki; replika, duplika;
- poročilo poročevalca vsem sodnikom Sodišča ES;
- če je treba, predhodni pogovori s strankami, generalnimi pravobranilci in/ali izvedba nekaterih dokazov in/ali združitve z drugimi postopki;
- ustna obravnava;
- končni prispevki generalnih pravobranilcev;
- sodba.

Trajanje postopkov pred Sodiščem ES se je v zadnjih letih podaljšalo.

10. 1 STATUT IN POSLOVNIK SODIŠČA ES

Novi 245. člen PES določa, da se Statut Sodišča določi v posebnem protokolu. Svet EU lahko na zahtevo Sodišča ter po posvetovanju s Komisijo in Evropskim parlamentom ali na zahtevo Komisije ter po posvetovanju z Evropskim parlamentom in Sodiščem soglasno spremeni določbe Statuta, razen naslova.

Poslovnik Sodišča ES je akt poslovanja Sodišča, ki določa postopek in način delovanja Sodišča in sodelovanja strank s Sodiščem. Poslovnik ni pravno zavezujoč (po Grilcu, 2007, str. 197).

10. 2 PISNI POSTOPEK

Pisni postopek se začne z vložitvijo vloge. Za vlogo ni predpisana obličnost, vsebovati pa mora določene podatke. Vlagatelj mora navesti problem spora in razloge, na katerih utemeljuje vlogo. Vlagatelj mora podati zahtevek, npr. razveljavitev akta, na katerega se opira. Dodan mora biti tudi zahtevek glede stroškov. Vložen dokument pokriva celotno zadevo, saj so v njem navedena dejstva, narava vloge, pravni temelji in argumenti. Dokumentarni dokazi morajo biti priloženi v dodatkih ali pa mora biti natančno navedeno, kje jih lahko Sodišče dobi na vpogled. Vloga je že na začetku zelo obsežna. Vsebuje tudi manj pomembne podatke, npr. naslov za vročanje v Luksemburgu. To je zaupanja vredna oseba, čeprav je običajno to sedež luksemburškega odvetnika ali naslov veleposlaništva države članice, če je stranka v postopku. Zastopniki predložijo tudi potrdila, da lahko pristopajo pred sodišča držav članic. Pravno zastopanje je obvezno v direktnih tožbah, v postopku reševanja predhodnih vprašanj pa ni pogoj.

Jezik vloge je običajno jezik zadeve. Če vlogo vloži država članica ali oseba, ki z vlogo napada institucijo Skupnosti, lahko vlogo vloži v katerem koli uradnem jeziku EU. V primeru, da gre za tožbo proti državi članici ali proti posamezniku ali družbi v državi članici, jezik izbere toženec (po Grilcu in Ilešiču, 2001, str. 224).

Pisni postopek ima, ne glede na vrsto postopka, vedno enak namen, to pa je Sodišču, generalnemu pravobranilcu in sodnikom podrobno predstaviti dejansko stanje, tožbene razloge in zahteve ter navedbe strank.

Za vsak postopek pred Sodiščem velja, da je med postopkom prepovedano navajati nove razloge, razen tistih, pri katerih gre za pravna in dejanska vprašanja, ki so se pojavila med postopkom.

Postopek pred Sodiščem torej ni tako prilagodljiv kot določene nacionalne procesne ureditve.

V postopku z direktno tožbo lahko vsaka od strank predloži dve vlogi:

- tožeča stranka tožbo in repliko (odgovor na tožbo),
- tožena stranka pa odgovor na tožbo in dupliko (odgovor na odgovor).

Stranke lahko v primeru pritožbe zoper odločbo Sodišča prve stopnje vložijo le po eno vlogo (pritožbo in odgovor na pritožbo). Za vložitev replike je potrebno izrecno dovoljenje predsednika Sodišča (po Bohincu, 2007, str. 203).

10. 3 PREISKOVALNI IN PRIPRAVLJALNI DEL POSTOPKA

Po vložitvi vloge registrarju se zadeva preda predsedniku senata, ta pa določi enega od sodnikov za sodnika poročevalca, prvi generalni pravobranilec pa določi generalnega pravobranilca za zadevo. Dokumentacija se razdeli članom Sodišča, vendar zadevo v tej fazi obdelujeta samo sodnik poročevalec in generalni pravobranilec s svojimi strokovnimi sodelavci. Pisni postopek je kontradiktorne narave, po dupliki pa postane inkvizitoren. Vsi proceduralni sklepi so utemeljeni na preliminarnem poročilu sodnika poročevalca. Poročilo, ki je tajne narave, prejmejo vsi sodniki (po Grilcu in Ilešiču, 2001, str. 225).

Sodišče po seznaitvi s poročilom sodnika poročevalca in po opredelitvi generalnega pravobranilca odloči, ali je v zadevi potreben kateri od pripravljalnih ukrepov, v kateri sestavi bo Sodišče zadevo obravnavalo in ali je treba izvesti ustno obravnavo, za katero določi narok predsednik. Poročilo za obravnavo na kratko povzame zatrjevana dejstva in trditve strank ter glede na okoliščine primera tudi intervenientov. To poročilo je na obravnavi objavljeno v jeziku postopka (CURIA. Postopek pred Sodiščem ES, 2010).

Preiskava lahko zajema osebno navzočnost strank, zaslišanje prič, zahtevo za posredovanje informacij ali dokumentov, ustno pričanje, izvedensko mnenje, celo posamezna preiskovalna dejanja. Zaslišanje prič je del preiskovalne faze in ne del ustnega postopka. Priče ali izvedenci so priče sodišča, ne pa priče strank. Stranka kljub temu lahko zahteva zaslišanje prič, vendar priča kljub temu postane priča sodišča. Priča se zasliši pred senatom v navzočnosti strank ali njihovih zastopnikov. Priči je dopustno zastavljati vprašanja, kar storita predsednik senata ali generalni pravobranilec. Do leta 1974 so stranke lahko postavljale vprašanja le na posreden način, sedaj pa je dopustno tudi neposredno in navzkrižno zasliševanje. Le izjemoma se lahko izvede tudi pisno zaslišanje z zastavljanjem vprašanj (po Grilcu in Ilešiču, 2001, str. 225).

Po zaslišanju strank Sodišče odloči o pripravljalnih ukrepih. Sklep se vroči strankam.

Generalni pravobranilec sodeluje pri izvedbi pripravljalnih ukrepov. Nasprotni dokaz in dopolnitev dokaznih predlogov se pridržijo. Pri izvedbi pripravljalnih ukrepov so stranke lahko prisotne (po Bohincu, 2007, str. 209).

10. 4 USTNI DEL POSTOPKA

Po izmenjavi tožbe, replike in duplike ter po pripravljalnih preiskovalnih dejanjih in poizvedbah določi predsednik Sodišča datum javne obravnave. Ustni del postopka v določenih primerih tudi odpade (po Grilcu in Ilešiču, 2001, str. 226).

Po končanem pisnem postopku in prevodu sodnik poročevalec na upravni seji, kjer so prisotni vsi člani Sodišča, predstavi predhodno poročilo. Ta dokument strankam ni na voljo. V poročilu sodnik poročevalec, po posvetovanju z generalnim pravobranilcem, predlaga pravdno-vodstvene sklepe in/ali pripravljala dejanja, ki naj bi jih Sodišče opravilo (po Bohincu, 2007, str. 218).

Namen poročila je, da se glasno prebere javnosti na začetku obravnave in s tem zagotovi in poudari javnost postopka. Poročilo služi tudi kot osnovna informacija sodnikom, ki se dotlej z zadevo niso pobliže ukvarjali. Ta dokument se pred obravnavo posreduje odvetnikom strank, ki lahko podajo formalne ugovore ali komentarje na obravnavi ali pa izven nje. Pred ustno obravnavo so stranke povabljene v sodniške prostore, kjer se predsednik z njimi dogovori, kako bo potekal postopek, kako dolgi bodo pogovori itn. (po Grilcu in Ilešiču, 2001, str. 226).

Sodišče se običajno na predlog sodnika poročevalca odloči začeti z ustnim postopkom brez pripravljalnega postopka. Datum določi predsednik. Istočasno pa se odloči tudi o pripravljalnih ukrepih, ki jih je treba opraviti. Prav zaradi tega se stranke v določenih primerih zaprosi, da pred obravnavo:

- bolj natančno opredelijo svoje zahteve in tožbene razloge,
- svoje navedbe in utemeljitve osredotočijo na bistvena vprašanja,
- svoje ustne navedbe in utemeljitve začnejo z odgovori na določena vprašanja Sodišča.

Odgovore na ta vprašanja stranke lahko podajo pisno pred obravnavo v za to določenem roku, pisno na datum obravnave ali ustno med obravnavo.

V izjemnih primerih lahko sodnik poročevalec in generalni pravobranilec po posvetovanju s predsednikom senata o pripravljalnih dejanjih odločita tudi kasneje, vendar preden odvetniki pripravijo svoje ustne navedbe in utemeljitve.

Poročilo za obravnavo se sestavi v primeru, da se v zadevi opravi ustna obravnava, kar pa ni vedno. Ta dokument se približno tri tedne pred obravnavo pošlje svetovalcem strank, zainteresiranim in drugim udeležencem postopka.

Poročilo poda v primeru direktnih tožb in pritožb:

- kratek povzetek dejanskega stanja,
- uporabljajoča pravila,

- zahteve strank,
- razloge za tožbo,
- navedbe v utemeljitev razlogov za tožbo, ki se običajno navedejo v obliki povzetka.

Poročilo v primeru predloga za predhodno odločanje vsebuje:

- opis pravnega in dejanskega okvira zadeve,
- vprašanja za predhodno odločanje,
- predlagane odgovore v vloženi pisni stališčih.

Sodnik poročevalec predstavi poročilo za obravnavo drugim članom Sodišča.

Namen ustnega postopka v primeru z direktno tožbo in v primeru predloga za sprejem predhodne odločbe, ne pa v primeru hitrega postopka, je:

- odgovoriti na vprašanja Sodišča;
- čim bolj zgoščeno ponoviti zavzeto stališče, če je treba, s poudarkom na bistvenih pisnih tožbenih razlogih;
- predstaviti nove navedbe, izhajajoče iz dogodkov po koncu pisnega postopka, in ki jih zaradi tega ni bilo mogoče navesti v vlogah;
- obrazložiti in podrobno razdelati najbolj zapletena in zahtevna vprašanja ter poudariti najpomembnejše vidike.

Ustni postopek je le dopolnilo pisnemu, kar pomeni, da izključuje ponavljanje tistega, kar je bilo že napisano.

Pred začetkom ustne obravnave povabi Sodišče svetovalce na kratek razgovor, z namenom organiziranja obravnave. Obravnava se običajno začne z ustnimi navedbami in utemeljitvami svetovalcev strank. Sledijo vprašanja, ki jih postavljajo člani Sodišča, konča pa se s kratkimi replikami svetovalcev.

Predsednik začne in vodi obravnavo ter skrbi za red na obravnavi. Predsednik, generalni pravobranilec in ostali sodniki lahko med obravnavo postavljajo vprašanja zastopnikom, svetovalcem ali odvetnikom strank. Pred zaključkom ustnega postopka generalni pravobranilec ustno predstavi obrazložene sklepne predloge.

Sodišče lahko pripravljalni ukrep ponovi ali razširi.

Začetni čas besede vsake stranke je omejen na največ 30 minut, pred senati treh sodnikov pa na največ 15 minut. Stranka, ki izjavi, da ji zadošča krajši čas za besedo, se mora držati določenega časa. V primeru, da stranko zastopa več svetovalcev, lahko ustne navedbe in utemeljitve predstavi največ dva izmed njih, celotni čas njunih ustnih izvajanj pa ne sme preseči zgoraj navedenega časa za besedo.

Kadar več strank pred Sodiščem zagovarja enako stališče, se lahko njihovi svetovalci pred obravnavo posvetujejo in se s tem izognejo ponavljanju ustnih navedb in utemeljitev.

Če se stranka vzdrži ustnih navedb in utemeljitev, Sodišče njenega molka ne razlaga kot strinjanje z ustnimi navedbami in utemeljitvami druge stranke.

Poslovnik določa tudi opustitev ustne obravnave (po Bohincu, 2007, str. 220–222).

10. 5 SODBA

Po obravnavi in predstavitvi mnenja generalnega pravobranilca se sodišče umakne na tajno posvetovanje, ki se ga udeležijo le sodniki. V tem delu sojenja se francoski jezik kaže kot delovni jezik.

Tajnost posvetovanja je zelo pomembna zaradi posledice: ločena stališča, drugače kakor pred Evropskim sodiščem za človekove pravice, niso dopustna, in če so sodniki v mnenjih razdeljeni, prevlada pri glasovanju večinsko načelo (po Grilcu in Ilešiču, 2001, str. 228).

Sodba obsega (po Bohincu, 2007, str. 217):

- navedbo, da jo je izreklo Sodišče;
- datum razglasitve;
- imena predsednika in ostalih sodnikov, ki so odločali v zadevi;
- ime generalnega pravobranilca;
- ime sodnega tajnika;
- navedbo strank;
- imena zastopnikov, svetovalcev in odvetnikov strank;
- predloge strank;
- navedbo o opredelitvi generalnega pravobranilca;
- povzetek dejanskega stanja;
- obrazložitev;
- izrek, vključno z odločbo o stroških.

Sodbo podpišejo vsi sodniki, ki so sodelovali pri odločanju. Avtentična verzija je v jeziku postopka, to pa je običajno , vendar ne nujno, francoščina. V primeru, da je avtentična verzija v drugem jeziku, pregleda prevod sodnik, katerega materni jezik je jezik postopka.

Izrek se prebere na naslednji javni obravnavi (stranke se vabi na razglasitev) in objavi v uradnem listu v vseh jezikih (po Grilcu in Ilešiču, 2001, str. 228).

Sodba postane pravnomočna z dnem razglasitve.

V primeru, da Sodišče ni odločilo le glede posameznega predloga ali o stroških, lahko stranke v roku enega meseca po vročitvi sodbe Sodišču predlagajo dopolnitev sodbe. Predlog za dopolnitev sodbe se vroči nasprotni stranki, predsednik pa določi rok, v katerem lahko ta stranka predloži pisna stališča. Sodišče po predložitvi pisnih stališč in po

opredelitvi generalnega pravobranilca odloči o dopustnosti in utemeljenosti predloga (po Bohincu, 2007, str. 218).

10. 6 POSEBNI POSTOPKI PRED SODIŠČEM EVROPSKIH SKUPNOSTI

10.6.1 Hitri postopek

Predsednik lahko na predlog bodisi tožeče ali tožene stranke, na podlagi predloga sodnika poročevalca ter po opredelitvi generalnega pravobranilca in po opredelitvi nasprotne stranke izjemoma odloči, da se zadeva obravnava po hitrem postopku. Hitri postopek Sodišču omogoča hitro odločanje v izjemno nujnih zadevah, tako da se roki čim bolj skrajšajo in da se te zadeve obravnavajo absolutno prednostno (CURIA. Postopek pred Sodiščem ES, 2010).

Predlog za hitri postopek se vloži s posebno vlogo ob vložitvi tožbe ali odgovora na tožbo. V hitrem postopku se lahko tožba in odgovor na tožbo dopolnita z repliko in dupliko, vendar samo v primeru, če predsednik oceni, da je to potrebno.

Ko je vložen odgovor na tožbo ali če je sklep o obravnavanju po hitrem postopku sprejet po vložitvi odgovora na tožbo, predsednik takoj po sprejetju sklepa o obravnavanju po hitrem postopku razpiše narok za obravnavo in o njem obvesti stranke. Predsednik lahko preloži narok za obravnavo na poznejši datum, in sicer kadar je to potrebno zaradi izvedbe pripravljalnih ukrepov ali poizvedb.

Med ustnim postopkom lahko stranke dopolnijo svoje trditve in predložijo dokazne predloge. Navesti morajo tudi razloge za zamudo pri njihovi predložitvi.

Hitri postopek se lahko izjemoma uporabi tudi v primeru direktnih tožb, in sicer, kadar je izdaja začasne odredbe neustrezna in mora zaradi posebne nujnosti zadeve Sodišče dokončno odločiti v najkrajšem možnem času.

V hitrem postopku je pomembnejši ustni postopek. Pisni postopek je omejen na tožbo in odgovor nanjo. Vlogo je treba sestaviti čim bolj zgoščeno in kratko. Določitev datuma obravnave navedb in utemeljitev je obvezna (po Bohincu, 2007, str. 214).

Hitri postopek je predviden tudi pri predlogih za sprejetje predhodne odločbe. V teh primerih vloži predlog nacionalno sodišče, ki je zadevo predložilo Sodišču. V predlogu mora nacionalno sodišče navesti razloge, ki upravičujejo izjemno nujnost za odločanje o vprašanju za predhodno odločanje (CURIA. Postopek pred Sodiščem ES, 2010).

10.6.2 Postopek z obrazloženim sklepom

Kadar je v predhodno odločanje predloženo vprašanje, ki je enako vprašanju, o katerem je Sodišče že razsodilo, ali če odgovor na vprašanje ne dopušča nobenega razumnega dvoma oziroma ga je mogoče izpeljati iz sodne prakse, lahko Sodišče po opredelitvi generalnega pravobranilca odloči z obrazloženim sklepom. V sklepu se sodišče sklicuje na že izdano sodbo o tem vprašanju ali na zadevno sodno prakso (CURIA. Postopek pred Sodiščem ES, 2010).

10.6.3 Začasne odredbe

Predlog za odlog izvršitve akta institucije je dopusten le, če predlagatelj ta akt s tožbo izpodbija pred Sodiščem. Predlog za izdajo drugih vrst začasnih odredb je dopusten le, če ga vloži stranka v zadevi, ki se obravnava pred Sodiščem, in če se nanaša na to zadevo.

Predlog za izdajo začasne odredbe vsebuje:

- predmet spora;
- okoliščine, iz katerih izhaja nujnost;
- dejanske in pravne razloge, ki izkazujejo utemeljenost predlagane začasne odredbe.

Predlog mora biti vedno predložen z ločeno vlogo. Lahko se predloži istočasno s tožbeno vlogo v postopku v glavni stvari.

V primeru predloga za izdajo začasne odredbe gre za nujni postopek, zato se stranko predlagateljico naproša, da v predlogu za izdajo začasne odredbe na kratko povzame pravne in dejanske razloge zanj.

Predlog mora omogočiti predsedniku ali Sodišču, odvisno od primera, da odloči o utemeljenosti predlaganih ukrepov.

Po predložitvi predloga za izdajo začasne odredbe nasprotni stranki se slednji dovoli predložiti pisna stališča, in to v roku enega meseca. Po vložitvi stališč predsednik v sodelovanju s sodnikom poročevalcem in generalnim pravobranilcem opravi zaslišanje zadevnih strank in izda sklep, zoper katerega ni pravnega sredstva. Predsednik lahko odloči tudi takoj (v treh do štirih dneh po prejemu predloga za izdajo začasne odredbe), vendar samo v izjemno nujnih primerih. V takem primeru predsednik ne čaka pisnih stališč druge stranke. Sklep je v tem primeru začasen, in sicer v smislu, da ne konča postopka glede izdaje začasne odredbe. Postopek se nadaljuje z vabilom drugi stranki, da predloži svoja pisna stališča, konča pa se z (drugim) sklepom, ki potrdi ali spremeni prvi začasni sklep.

Sklepe o začasnih odredbah lahko izdaja tudi predsednik Sodišča prve stopnje. Zoper njih se lahko vloži pritožbo, ki se mora omejiti na pravna vprašanja. Postopek s tako pritožbo je enak kot pri predlogu za izdajo začasne odredbe, ki se predloži neposredno Sodišču.

Začasna odredba je lahko časovno omejena. Ta preneha veljati z dnem razglasitve končne sodbe, razen če Sodišče glede trajanja odloči drugače. Sklep ima samo začasni učinek in ne posega v odločbo Sodišča. Na predlog stranke se lahko na podlagi spremenjenih okoliščin kadar koli spremeni ali razveljavi. Pred izdajo sklepa o začasnih odredbah, se lahko pred predsednikom opravi narok z zadevnimi strankami, ob prisotnosti sodnika poročevalca in generalnega pravobranilca. Narok je javen in se opravi približno dva do štiri tedne preden predsednik ali Sodišče izda sklep o predlogu. Začne se s povzemanjem problemov zadeve, kar ustno opravi predsednik. Predsednik nato pozove stranke, naj se o teh problemih izjavijo. Narok se konča s postavljanjem vprašanj strankam (po Bohincu, 2007, str. 213, 222, 223).

11 DRUGE ZNAČILNOSTI POSTOPKA PRED SODIŠČEM EVROPSKIH SKUPNOSTI

11.1 ZASTOPANJE STRANK PRED SODIŠČEM ES

Stranke pred Sodiščem ES obvezno zastopajo odvetniki. To ureja 19. člen Statuta Sodišča ES. Pravilo pa ne velja, če so stranke države članice ali institucije Skupnosti, njih zastopajo njihovi zastopniki. Vse druge stranke mora zastopati odvetnik, ki je pooblaščen za nastopanje pred sodišči ene od držav članic.

Obvezno zastopanje po odvetniku se ne uporablja za postopek za pridobitev brezplačne pravne pomoči, pod določenimi pogoji pa tudi ne za postopek s predlogom za sprejem predhodne odločbe.

Statut Sodišča ES izenačuje univerzitetne profesorje držav članic, katerih zakonodaja jim priznava pravico do zastopanja pred sodišči z odvetniki.

V skladu s poslovníkom mora odvetnik ob vložitvi tožbe predložiti tudi listino, ki potrjuje, da je pooblaščen za nastopanje pred sodišči ene izmed držav članic ali države pogodbenice Sporazuma EGP (Evropski gospodarski prostor).

Glede predlogov za sprejem predhodne odločbe velja, da lahko vsaka oseba, ki je pooblaščen za zastopati ali pomagati stranki v postopku v glavni stvari pred nacionalnim sodiščem, to stori tudi pred Sodiščem. To pomeni, da lahko stranke v glavni stvari same predstavijo svoja pisna in ustna stališča, če procesna pravila, ki se uporabljajo pred nacionalnim sodiščem, ne zahtevajo nobenega zastopanja.

Vsi zastopniki, svetovalci in odvetniki, ki nastopajo pred Sodiščem ali pred drugim sodnim organom, na katerega je Sodišče naslovilo zaprosilo za pravno pomoč, uživajo imuniteto v zvezi z izrečeno in napisano besedo, ki se nanaša na zadevo ali stranke.

Po 32. členu Poslovníka ES uživajo zastopniki, svetovalci in odvetniki naslednje privilegije in ugodnosti (po Bohincu, 2007, str. 198, 199):

- upravičeni so do neoviranega gibanja pri opravljanju svojih nalog;
- upravičeni so do zneska v tuji valuti, ki je potreben za opravljanje njihovih nalog;
- listine v zvezi s postopkom ne morejo biti predmet preiskave in jih ni mogoče zaseči; v primeru spora lahko policija ali carina te listine zapečati in jih takoj pošlje Sodišču v pregled, ta pa se opravi v prisotnosti sodnega tajnika in zadevne osebe.

11.2 JEZIKOVNA PRAVILA

Na Sodišču ES je lahko za jezik postopka izbran vsak izmed 23 uradnih jezikov EU. Jezik postopka izbere tožeča stranka, pri tem pa mora upoštevati:

- če je tožena stranka država članica ali fizična oseba z državljanstvom države članice ali pravna oseba s pripadnostjo državi članici, je jezik postopka uradni jezik te države; v primeru, da ima država članica več uradnih jezikov, lahko tožeča stranka izbira med njimi;
- da se na skupen predlog strank za celotni postopek ali njegov del dovoli uporaba katerega drugega izmed jezikov postopka;
- da se na predlog stranke in po opredelitvi nasprotne stranke ter generalnega pravobranilca za celotni postopek ali njegov del dovoli uporaba enega izmed jezikov, ne glede na navedena pravila; takega predloga ne morejo vložiti institucije ES.

V postopkih za predhodno odločanje je jezik postopka jezik nacionalnega sodišča, ki predloži zadevo Sodišču v odločanje. Na podlagi ustreznega utemeljenega predloga stranke v postopku v glavni stvari in po opredelitvi nasprotne stranke iz postopka v glavni stvari in generalnega pravobranilca se za ustni postopek lahko dovoli uporaba katerega drugega izmed jezikov.

Jezik postopka se uporablja za pisne vloge, ustne navedbe strank in za priložene listine ter tudi v zapisnikih in odločbah Sodišča.

Priloženim listinam v drugem jeziku, kot je jezik postopka, mora biti priložen prevod v jezik postopka. Kadar so priložene listine zelo obsežne, se lahko priloži le prevod izvlečkov besedila. Kljub temu pa Sodišče še vedno lahko po uradni dolžnosti ali na zahtevo stranke zahteva popolnejši prevod oziroma celoten prevod besedila.

Poleg vseh uradnih jezikov držav članic, ki se uporabljajo kot jezik postopka, obstaja tudi notranji delovni jezik Sodišča.

Kot jezik postopka se izbere le en jezik. Izjema velja za združene zadeve, če je vsaka od teh zadev predložena v drugem jeziku postopka; v tem primeru so jeziki postopka vsi uporabljeni jeziki.

V primeru direktnih tožb ima tožnik pravico, da izbere jezik postopka, razen če je tožena stranka država članica, ali fizična ali pravna oseba, ki je rezidentka države članice; v tem primeru je jezik postopka uradni jezik te države.

V primeru predlogov za sprejem predhodne odločbe je jezik postopka vedno jezik nacionalnega sodišča, ki je zahtevo predložilo Sodišču.

Če države članice intervenirajo v postopku z direktno tožbo ali če sodelujejo v postopku s predlogom za sprejem predhodne odločbe, lahko uporabljajo svoj jezik.

Sodniki in generalni pravobranilci niso zavezani glede uporabe jezika postopka. Na obravnavi lahko prosto postavljajo vprašanja v enem izmed uradnih jezikov Skupnosti, ki ni jezik postopka.

Za notranje sporazumevanje in skupne naloge člani Sodišča uporabljajo notranji delovni jezik Sodišča, ki je trenutno francoščina. Posledica tega je, da službe Sodišča za njegove notranje potrebe prevedejo v francoščino tiste vloge, ki niso predložene v francoščini (po Bohincu, 2007, str. 199–200).

11.3 STROŠKI IN BREZPLAČNA PRAVNA POMOČ

Postopek na Sodišču je brezplačen, saj ni potrebno plačati nobenih taks ali drugih dajatev. To pa ne velja za stroške, kot so stroški odvetnikov, plačila pričam, poštni in telefonski stroški itn., ki nastanejo pri samih strankah (CURIA. Stroški postopka, 2010).

Vsaki stranki, ki s svojim zahtevkom na Sodišču ne uspe, se naloži plačilo stroškov. To pomeni, da krije lastne stroške ter stroške drugih strank. Če pa je stranka država članica ali institucija, krije samo lastne stroške.

Odločbo o stroških je treba zahtevati v pisnem predlogu glede stroškov. V primeru, da tega predloga ni, vsaka stranka krije lastne stroške.

Sodišče lahko na podlagi okoliščin zadeve bodisi delno ali v celoti naloži strankam plačilo lastnih stroškov, tudi zmagovalni stranki, če meni, da jih je ta stranka brez razloga ali iz nagajivosti povzročila nasprotni stranki.

Za delovnopravne spore med Skupnostmi in njihovimi uslužbenci velja posebna ureditev, ki jo ureja 70. člen Poslovnika.

S sodbo ali sklepom, s katerim se postopek konča, so določeni tudi stroški. V primeru stroškov postopka s predlogom za sprejem predhodne odločbe Sodišče v izreku prepusti končno odločitev o tem nacionalnemu sodišču, ki je predlog predložilo. Institucije, države članice in druge države, ki so predložile svoja stališča, nosijo svoje stroške (po Bohincu, 2007, str. 201).

Poslovník določa tudi brezplačno pravno pomoč. Za ta namen so sredstva Sodišča omejena. Vsaka stranka lahko vedno zaprosi za odobritev brezplačne pravne pomoči, če je v celoti ali delno nesposobna plačati stroške postopka. Prošnja ni odvisna od vsebine tožbe ali postopka. Za brezplačno pravno pomoč se lahko zaprosi tudi v postopku s predlogom za sprejem predhodne odločbe. Stranka mora v tem primeru prednostno zaprositi za brezplačno pravno pomoč pri organu, ki je v njeni državi za to pristojen (CURIA. Stroški postopka, 2010).

Stranka mora kot dokaz za pomanjkanje sredstev Sodišču predložiti koristne podatke, predvsem potrdila pristojnih organov (potrdilo o premoženjskem stanju prosilca). V primeru, da se prošnja za brezplačno pravno pomoč predloži pred vložitvijo pravnega sredstva (tožbe), mora stranka povzeti vsebino tega pravnega sredstva, da lahko Sodišče preizkusi utemeljenost tožbe.

Ko stranka vloži tožbo, ni potrebno, da jo zastopa odvetnik. Zoper odločitvi Sodišča o zavrnitvi ali ugoditvi prošnje ni pritožbe. Če se brezplačna pravna pomoč delno ali v celoti zavrne, se izda obrazložen sklep.

Če Sodišče ugotovi prošnji za brezplačno pravno pomoč, to ne pomeni, da stranki ni mogoče naložiti plačila stroškov. Sodišče lahko ukrepa tudi za povrnitev plačanih sredstev iz naslova brezplačne pravne pomoči.

69. člen Poslovnika določa, da sodba ali sklep, s katerim se postopek konča, vsebuje odločbo o stroških. Stranki, ki ne uspe, se naloži plačilo stroškov, če so bili ti priglašeni. V primeru, da je neuspeh strank več, Sodišče odloči o porazdelitvi stroškov. Če vsaka stranka uspe samo deloma ali v izjemnih okoliščinah, lahko Sodišče odloči, da se stroški delijo ali da vsaka stranka nosi svoje lastne stroške .

Stranki, ki odstopi od zadeve, Sodišče naloži plačilo stroškov, če jih je nasprotna stranka v pisnih stališčih glede odstopa priglasila. Na predlog stranke, ki odstopi, nosi stroške nasprotna stranka, če njeno ravnanje to upravičuje.

Stranke se lahko glede plačila stroškov tudi dogovorijo; dogovor se povzame v odločbo o stroških. Če stranke stroškov ne priglasijo, vsaka stranka nosi svoje lastne stroške. Če se postopek ustavi, o stroških odloči Sodišče po lastni presoji.

Postopek na Sodišču je brezplačen, vendar:

- če stranka povzroči Sodišču stroške, ki bi se jim bilo mogoče izogniti, lahko Sodišče po opredelitvi generalnega pravobranilca stranki naloži, da jih povrne;
- če se na zahtevo stranke kopira ali prevaja, plača stroške ta stranka, če sodni tajnik meni, da presegajo običajni znesek.

Predsednik Sodišča določi sodnika poročevalca. Sodišče na predlog sodnika poročevalca in po opredelitvi generalnega pravobranilca dodeli vlogo sestavi, ki odloči, ali naj se vlogi za brezplačno pravno pomoč ugotovi v celoti ali deloma oziroma ali naj se zavrne. Sestava preizkusi, ali je nameravano pravno sredstvo očitno neutemeljeno. Sestava odloči s sklepom. Sklep o zavrnitvi mora biti obrazložen.

Odobreno brezplačno pravno pomoč lahko Sodišče kadar koli razveljavi, bodisi po uradni dolžnosti bodisi na predlog, če se okoliščine, ki so vodile do njene odobritve, med postopkom spremenijo. Kadar se brezplačna pravna pomoč odobri, blagajna izplača predujem za kritje stroškov (po Bohincu, 2007, str. 201–203).

11.4 VROČITEV

Pri direktnih tožbah se zadevnim strankam vročijo: tožba, pritožba, odgovori na obe, replika in duplike, predlogi za izdajo začasne odredbe in vloge z intervencijo.

Predlogi za sprejem predhodne odločbe nacionalnih sodišč in tudi stališča zainteresiranih strani se vročijo strankam v postopku, Komisiji, državam članicam in, odvisno od primera, Svetu EU ali Svetu EU in Evropskemu parlamentu ter Evropski centralni banki in drugim državam pogodbenicam sporazuma Evropskega gospodarskega prostora (EGP) ter Nadzornemu organu EFTA.

Sodišče vsem sodelujočim v zadevi vroči poročilo za obravnavo (če je bila ustna obravnavna opravljena), sklepne predloge generalnega pravobranilca (če obstajajo) in sodbo.

Stranke morajo v primeru direktnih tožb naslov za vročanje izbrati v Luksemburgu. Naslov je lahko pri vsaki fizični osebi, ki je rezident Luksemburga, razen pri uslužbencih Sodišča. V tem primeru velja, da je bila navadna vročitev opravljena, ko je pooblaščenec za vročanje prejel listino, ki se vroča .

Odvetnik ali zastopnik stranke lahko soglaša, da se listine poleg naslova za vročanje ali namesto njega vročajo njemu po telefaksu ali prek kakršnih koli drugih tehničnih sredstev komuniciranja. V tem primeru se vse vloge, razen sodb in sklepov, vročajo po elektronski pošti ali telefaksu, navadna vročitev pa se šteje za opravljeno, ko je bila listina prenesena s temi sredstvi komuniciranja.

V primeru, da se zaradi tehničnih razlogov ali zaradi vsebine ali obsežnosti vlog ne da opraviti prenosa preko tehničnih sredstev komuniciranja, se vročitev opravi na naslovu za vročanje v Luksemburgu ali, če tega ni, s priporočeno pošto s povratnico na naslovu odvetnika ali zastopnika stranke.

Odvetnika ali zastopnika se o takem načinu vročanja obvesti po telefaksu ali elektronski pošti, poštna pošiljka pa se šteje za vročeno naslovniku deseti dan po oddaji pošiljke na pošto v Luksemburgu, razen če je s povratnice razvidno, da je bila pošiljka prejeta na kak drug datum, ali če naslovnik v roku treh tednov od obvestila obvesti sodnega tajnika, da je ni prejel.

Če odvetnik ali zastopnik stranke soglaša s tem, da se mu vroča po telefaksu ali po elektronski pošti, mora navesti številko svojega telefaksa ali svoj elektronski naslov. Če ni naslova za vročanje v Luksemburgu ali soglasja odvetnika oziroma zastopnika glede vročanja po tehničnih sredstvih komuniciranja, se vloge vročajo s priporočeno pošto na naslovu zadevnega odvetnika oziroma zastopnika in se v primeru navadnih vročitev šteje vročitev za opravljeno z oddajo pošiljke na pošto v Luksemburgu.

V postopkih s predlogi za sprejem predhodne odločbe izbira naslova za vročanje ni obvezna. Vročitev se v tem primeru opravi s priporočeno pošto s povratnico. Kljub temu pa lahko stranka poda izrecno soglasje za vročanje po telefaksu ali kakršnem koli drugem tehničnem sredstvu komuniciranja (po Bohincu, 2007, str. 204, 205).

11.5 PROCESNI ROKI

Procesni roki se na podlagi Pogodbe EU, Pogodbe ES ter Statuta Sodišča ali Poslovnika računajo na naslednji način:

- če se rok, določen po dnevih, tednih, mesecih ali letih računa od trenutka, ko nastopi neko dejstvo ali se opravi neko dejanje, se dan, ko je dejstvo nastopilo ali je bilo dejanje opravljeno, ne šteje v rok;
- če je rok določen po mesecih in po dnevih, se najprej izračuna v celih mesecih, potem pa v dnevih;
- rok, določen po tednih, mesecih ali letih se izteče s pretekom tistega dne v tednu, mesecu ali letu, ki se po svojem imenu ali številki ujema z dnem, ko je nastopilo dejstvo ali je bilo opravljeno dejanje, od katerega je začel rok teči. Če v roku, ki je določen po mesecih oziroma po letih, v zadnjem mesecu ni dneva, ko naj bi se rok iztekel, se rok konča z iztekom zadnjega dneva v tem mesecu;
- v rok se štejejo dela prosti dnevi in uradni prazniki, sobote in nedelje;
- roki tečejo v času sodnih počitnic.

V primeru, da je zadnji dan roka sobota, nedelja, praznik ali dela prost dan, se rok izteče po izteku 14. dne po objavi akta v Uradnem listu EU.

Procesni roki se zaradi oddaljenosti lahko podaljšajo za enkratno obdobje desetih dni, ne glede na kraj stalnega ali začasnega prebivališča oziroma sedeža zadevne stranke.

Vse roke, ki so določeni s Poslovnikom, lahko podaljša tisti, ki jih je določil. Predsednik Sodišča in predsedniki senatov lahko na sodnega tajnika prenesejo pooblastilo za določanje in podaljševanje rokov, za katerih določanje in podaljševanje so pristojni sami. Za vsako podaljšanje roka mora zainteresirana stranka vedno vložiti prošnjo za podaljšanje, ki mora biti vložena v razumnem času pred iztekom roka in obrazložena. Zato je koristno, da se istočasno s prošnjo za podaljšanje predloži tudi soglasje nasprotne stranke. Prošnjo za podaljšanje se lahko vloži po telefaksu.

Vseh rokov ni mogoče podaljšati, in sicer:

- rokov za intervencijo,
- rokov za tožbe,
- roka za vložitev odgovora na pritožbo,
- roka za vložitev pisnih stališč pri predlogih za sprejem predhodne odločbe.

Rok, katerega začetek je vezan na vročitev vloge, začne teči od takrat:

- ko pooblaščenec za vročanje v Luksemburgu prejme listino ali
- ko se vlogo prenese po elektronski pošti ali telefaksu, če je odvetnik ali zastopnik soglašal, da se mu vroča s temi sredstvi komuniciranja, ali
- če se vročitev opravi s priporočeno pošiljko naslovniku, ko listino prejme naslovnik.

Dan prejema ali prenosa vloge se ne šteje v rok.

Rok za vložitev vloge se lahko prekine z vložitvijo izvirnika vloge. V primeru elektronske pošte gre za prenos skenirane različice podpisanega izvirnika vloge (po Bohincu, 2007, str. 205, 206).

11.6 VROČITEV TOŽBE V POSTOPKU Z DIREKTNO TOŽBO IN PRITOŽBO

Tožbo je treba vložiti v skladu z določbami 37. in 38. člena Poslovnika. Če se ne upošteva teh določb, se lahko tožbo zavrne. Za vložitev pritožbe pa je treba upoštevati 112. člen Poslovnika.

Jezik postopka načeloma izbere tožnik. Jezik postopka je jezik odločbe Sodišča prve stopnje, ki je predmet pritožbe.

V vlogah, s katerimi se začne postopek, je treba Sodišče seznaniti z vsemi pravnimi in dejanskimi elementi, ki utemeljujejo tožbo ali pritožbo. Istočasno pa tožba opredeljuje okvir postopka, s tem da je navajanje novih tožbenih razlogov in novih zahtevkov načeloma prepovedano.

Vsaki vlogi se na največ dveh straneh priloži povzetek tožbenih razlogov in navedb. Povzetek omogoča jasnost opredelitve razlogov in navedb zlasti zaradi priprave poročila za obravnavo sodnika poročevalca (po Bohincu, 2007, str. 2007).

11.7 PREDLOG ZA SPREJEM PREDHODNE ODLOČBE

Sodišče pri delu sodeluje s sodišči držav članic, ki so splošno pristojna na področju prava Skupnosti. Da bi se zagotovila učinkovita in enotna uporaba zakonodaje Skupnosti in da bi se izognili vsakršnemu odstopanju, se lahko nacionalni sodniki obrnejo, včasih se celo morajo, na Sodišče s predlogom za razjasnitev kakega vidika prava Skupnosti, da bi npr. preverili skladnost svoje nacionalne zakonodaje s tem pravom. Predlog za sprejem predhodne odločbe je lahko namenjen tudi nadzoru veljavnosti pravnih aktov Skupnosti.

Na podlagi predlogov za sprejem predhodne odločbe lahko vsak evropski državljani dobi pojasnilo glede določb prava Skupnosti, ki ga zadevajo. Čeprav lahko tak postopek sproži samo nacionalno sodišče, lahko vse države članice, stranke pred tem sodiščem in

institucije Skupnosti sodelujejo v postopku pred Sodiščem (CURIA. Pristojnosti Sodišča ES, 2010).

V predlogu za sprejem predhodne odločbe se Sodišču predloži odločba nacionalnega sodišča o prekinitvi postopka pred njim in se postavi vprašanja glede prava Skupnosti.

Stranke, ki so v postopku pred nacionalnim sodiščem, ne morejo same Sodišču predložiti tega predloga niti se niso dolžne nanj odzvati, dokler jim ga ne vroči sodno tajništvo Sodišča.

Obliko odločbe o predložitvi določajo pravila nacionalnega prava. To odločbo posreduje Sodišču sodno tajništvo ali sam sodnik. Sodišče je pripravilo pojasnilo v zvezi s predlogi za sprejem predhodne odločbe, ki je nacionalnim sodiščem na voljo za uporabo.

V primeru, da besedilo o predložitvi odločbe predlagajo svetovalci, mora taka odločba jasno navesti zakonodajni in dejanski okvir, tako da je dobro opredeljen pomen postavljenih vprašanj (po Bohincu, 2007, str. 207).

Sodišče odgovori s sodbo ali z obrazloženim sklepom. Nacionalno sodišče je kot naslovnik odločbe pri obravnavanju spora vezano na dano razlago. Sodba Sodišča je zavezujoča tudi za druga nacionalna sodišča, ki bi odločala o enakem problemu (CURIA. Pristojnosti Sodišča ES, 2010).

11.8 VLOGE V POSTOPKIH S TOŽBO IN PRITOŽBO

Za vse faze postopka velja prepoved navajanja novih razlogov. Toženec mora navesti vse pravne in dejanske elemente, s katerimi razpolaga v trenutku priprave odgovora na tožbo.

Replika se uporablja samo za odgovore na razloge in navedbe, ki so navedeni v odgovoru na tožbo. Prav tako je edini namen duplike odgovoriti na razloge in navedbe iz replike. Tako replike kot duplike ne smejo vsebovati novih razlogov. Vložitev replike ali duplike ni obvezujoča. Vložitev replike mora na prošnjo zainteresirane stranke predhodno dovoliti predsednik. Prošnjo za repliko je treba vložiti v roku 7 dni od vročitve odgovora na pritožbo. Po repliki se lahko vloži še duplika.

Zaželeno je, da se odgovoru, kot to velja za vloge, s katerimi se začne postopek, na največ dveh straneh priloži povzetek razlogov in navedb.

Stranke lahko v repliki ali dupliki predlagajo nove dokazne predloge, ob tem pa morajo navesti razloge za zamudo pri njihovi predložitvi.

Če ena od strank med postopkom navede nov razlog, lahko predsednik po izteku običajnih procesnih rokov na podlagi poročila sodnika poročevalca in po opredelitvi generalnega

pravobranilca določi nasprotni stranki rok, v katerem lahko odgovori na navedeni razlog. Odločitev o dopustnosti razloga se pridrži za končno odločbo.

Ko sodnik poročevalec predstavi predhodno poročilo na upravni seji Sodišča, predsednik določi dan:

- po vložitvi duplike;
- če replika in duplika nista bili vloženi, po izteku roka, določenega za vložitev replike ali duplike;
- potem ko se je zadevna stranka odpovedala pravici do vložitve replike ali duplike;
- v primeru odločanja po hitrem postopku po tem, ko predsednik določi narok za obravnavo.

V predhodnem poročilu sodnik poročevalec poda predloge glede tega, ali so v postopku potrebni pripravljalni ukrepi ali druge pripravljalne poizvedbe. Sodnik poročevalec poda tudi predlog o tem, kateri sestavi naj se zadeva dodeli. Poročilo lahko vsebuje tudi predlog, ki ga poda sodnik poročevalec, da se obravnava ne opravi ter da generalni pravobranilec ne pripravi sklepnih predlogov. Sodišče po opredelitvi generalnega pravobranilca odloči o predlogih sodnika poročevalca.

Sodišče predložene zadeve, katerih zahtevnost ali pomembnost ali posebne okoliščine ne zahtevajo dodelitve velikemu senatu, dodeli senatom s tremi ali petimi sodniki. V primeru, da država članica ali ena od institucij Skupnosti, ki je stranka v postopku, zahteva, da o zadevi odloča veliki senat, Sodišče zadeve ne more dodeliti senatu s tremi ali petimi sodniki (po Bohincu, 2007, str. 209).

11.9 VABLJENJE IN ZASLIŠANJE PRIČ TER IZVEDENCEV

Sodišče lahko po uradni dolžnosti ali na predlog stranke in po opredelitvi generalnega pravobranilca odredi, da se določena dejstva dokažejo s pričami. Dejstva, ki jih je treba ugotoviti, se določi s sklepom Sodišča. Priča je lahko vabljen po uradni dolžnosti, na predlog stranke ali na predlog generalnega pravobranilca.

Stranka mora v predlogu za zaslišanje priče natančno navesti, o katerih dejstvih in iz katerih razlogov bi bilo treba pričo zaslišati. Sodišče lahko vabilo priči, katere zaslišanje je predlagala stranka, pogojuje s položitvijo zneska pri blagajni Sodišča, ki zadostuje za pokritje potrebnih stroškov priče. Višino zneska določi Sodišče. Blagajna Sodišča založi predujem potrebnih sredstev za zaslišanje prič, ki jih Sodišče vabi po uradni dolžnosti.

Po ugotovljeni istovetnosti priče je ta dolžna priseči na način, ki ga določa Poslovnik. Priča izpove Sodišču v navzočnosti strank. Pričam lahko po uradni dolžnosti ali na predlog stranke postavljajo vprašanja predsednik senata, ostali sodniki in generalni pravobranilec. Zastopniki strank lahko pričam postavljajo vprašanja z dovoljenjem predsednika.

Po izpovedi priča priseže: »Prisegam, da sem govoril(-a) resnico, samo resnico in nič drugega kot resnico.«

Sodišče lahko po opredelitvi strank pričo tudi odveže dolžnosti prisege.

Priče, ki so pravilno povabljene, se morajo odzvati in se udeležiti obravnave. Če priča, ki je bila pravilno povabljena, ne pride na zaslišanje, ji lahko Sodišče naloži plačilo denarne kazni v višini največ 5000 evrov in odredi ponovno vabljenje na stroške priče.

Enako denarno kazen lahko Sodišče odredi tudi priči, ki brez utemeljenega razloga odkloni pričanje, prisego ali morebitno prisegi enako svečano izjavo.

Sodišče lahko odredi izvedbo dokaza z izvedencem. V sklepu o določitvi izvedenca so opredeljene njegove naloge in določen je rok, v katerem mora pripraviti svoje poročilo. Izvedenec prejme prepis sklepa skupaj z vsemi listinami, ki jih potrebuje za izpolnitev njegove naloge.

Delo izvedenca nadzoruje sodnik poročevalec, ki je lahko prisoten med njegovo preiskavo in ki se ga sprti obvešča o napredku pri izvajanju izvedenčeve naloge. Izvedenec lahko poda mnenje samo o vprašanjih, ki so mu bila izrecno predložena. Izvedenec pripravi poročilo. Sledi zaslišanje izvedenca, na katero so povabljene stranke. Zastopniki strank lahko izvedencu postavljajo vprašanja.

Izvedenec po izdelavi poročila poda prisego: »Prisegam, da sem vestno in nepristransko opravil(-a) svojo nalogo.«

Tako priče kot izvedenci dobijo plačane potne stroške in dnevnicu. Blagajna Sodišča jim lahko za te stroške izplača predujem. Izvedenci so upravičeni do nagrade za svoje delo, priče pa do nadomestila za izgubljeni zaslužek.

Priča in izvedenec priseže v skladu s poslovníkom ali po pravilu, ki ga določa njena nacionalna zakonodaja. V primeru, da nacionalna zakonodaja ne določa niti prisege niti svečane izjave, se postopa v skladu s postopkom, ki je določen s poslovníkom (po Bohincu, 2007, str. 210, 211).

11.10 PISNA STALIŠČA V POSTOPKU S PREDLOGOM ZA SPREJEM PREDHODNE ODLOČBE

Namen pisnih stališč je predlagati, kako naj Sodišče odgovori na postavljena vprašanja, kot tudi kratko a celovito navesti utemeljitev teh odgovorov. Vlogo, ki je naslovljena kot »pisna stališča«, lahko vložijo stranke v postopku pred nacionalnim sodiščem, države

članice, Komisija in Svet EU, Parlament in Evropska centralna banka ter morebiti druge države, vendar po tem, ko sodno tajništvo Sodišča že prejme odločbo o predložitvi.

Vsak odgovor na pisna stališča drugih zainteresiranih je treba predstaviti ustno na obravnavi.

Predložitev pisnih stališč je zelo priporočljivo, ker je čas na obravnavi strogo omejen. Kljub temu pa ima zainteresirani, ki ni predložil pisnih stališč, pravico, da na obravnavi, če pride do nje, ustno predstavi stališča in svoje odgovore na pisne navedbe (po Bohincu, 2007, str. 212).

11.11 PREKINITEV POSTOPKA

Postopek se lahko prekine:

- v primerih iz 54. člena Statuta, kadar sta Sodišče in Sodišče prve stopnje pozvana, da istočasno odločita o istem predmetu, odloči o prekinitvi Sodišče, ne da bi se o tem posvetovalo s strankami;
- v vseh drugih primerih odloči predsednik. To odločitev sprejme po tem, ko poda svoje stališče o tem generalni pravobranilec in, z izjemo postopka s predlogom za sprejem predhodne odločbe, stranke (Poslovnik, člen 82 a).

V času trajanja prekinitve postopka se nasprotni stranki ne izteče noben procesni rok (po Bohincu, 2007, str. 214).

11.12 INTERVENCIJA

Predlog za intervencijo se lahko vloži najkasneje v šestih tednih po objavi obvestila in obsega:

- navedbo zadeve;
- navedbo strank;
- ime in naslov intervenienta;
- intervenientov naslov za vročanje v kraju, v katerem ima Sodišče sedež;
- predloge, v podporo katerih se hoče intervenient pridružiti postopku;
- navedbo okoliščin, ki izkazujejo pravico do intervencije.

Predlog za intervencijo se vloži strankam. Predsednik omogoči strankam, da predstavijo svoja pisna ali ustna stališča, in to preden odloči o predlogu za intervencijo. Predsednik odloči s sklepom ali pa odstopi predlog v odločanje Sodišču. Če je intervencija potrjena, intervenient prejme prepis vseh procesnih aktov, ki so bili vročeni strankam. Tajne ali zaupne listine lahko predsednik na predlog stranke izloči.

Intervenient sprejme postopek v tistem stanju, v katerem je, ko vanj vstopi. V roku, ki ga določi predsednik, mora intervenient predložiti intervencijsko vlogo, ki obsega:

- predlog intervenienta, s katerim ta delno ali v celoti podpira predloge stranke ali jim nasprotuje;
- razloge in trditve intervenienta;
- dokazne predloge (po potrebi).

Intervencija je omejena na postopek z direktno tožbo in na pritožbeni postopek. Postopek z intervencijo ima dva dela (po Bohincu, 2007, str. 215):

- postopek za dopustitev intervencije in
- postopek intervencije kot tak.

11.12.1 Intervencija v postopku z direktno tožbo

Intervenient mora za intervencijo v postopku z direktno tožbo vložiti izjavo za vstop v postopek. Izjavo mora vložiti v roku 6 tednov od objave obvestila v Uradnem listu. Če je izjava o vstopu v postopek vložena pred iztekom običajnega roka za intervencijo, vendar pred odločitvijo o začetku ustnega postopka, intervenient lahko predstavi le svoja ustna stališča na obravnavi, če se ta opravi.

V hitrem postopku lahko intervenient svoja stališča predstavi le ustno na obravnavi (po Bohincu, 2007, str. 216).

11.13 VLOGE, LISTINE IN DOKAZI

Vloge, s katerimi se začne postopek, so sestavljene iz:

- navedbe vrste spora in oblike pravnega varstva, ki se skuša doseči: ničnostna tožba, predlog za izdajo začasne odredbe itn.;
- navedbe relativnih dejstev;
- navedbe vseh razlogov, na katerih temelji tožba;
- argumentacije vsakega razloga, ki se sklicuje na sodno prakso Sodišča;
- navedbe zahtevkov, ki temeljijo na razlogih in navedbah.

Pisna stališča v postopku s predlogom za sprejem predhodne odločbe vsebujejo:

- relativna dejstva, tudi določbe nacionalnega prava;
- pravno argumentacijo, ki se sklicuje na sodno prakso Sodišča;
- predlog stranke, kako naj Sodišče odgovori na vprašanja, ki jih je postavilo predložitveno sodišče.

Vlogam je treba priložiti vse listine, na katere se stranke sklicujejo. Pri obsežnih listinah je zaželeno, da se priloži le relevantne izvlečke, popolno kopijo pa se predloži sodnemu tajništvu. Sodišče samo v izjemnih okoliščinah in s soglasjem strank sprejema v

obravnavo listine izven procesnih rokov ali na obravnavi. Sodišče v prilogi k spisu ne sprejema zapisnikov ustnih navedb in utemeljitev (po Bohincu, 2007, str. 216, 217).

11.14 ODPSTOP STRANK V POSTOPKU PRED SODIŠČEM ES

Stranke se lahko, preden Sodišče izda svojo odločbo, sporazumejo o rešitvi spora in sporočijo Sodišču, da se odpovedujejo vsem svojim zahtevkom. V takem primeru predsednik odredi, da se zadeva izbriše iz vpisnika, in odloči o stroških, ob upoštevanju predlogov, ki so jih v zvezi s stroški podale stranke (po Bohincu, 2007, str. 218).

11.15 ZAMUDNA SODBA IN UGOVOR

Poslovník Sodišča ES ureja tudi položaj, ko tožena stranka, ki ji je bila tožba pravilno vročena v odgovor, ne odgovori v pravilni obliki ali pravočasno. V takem primeru lahko tožeča stranka predlaga Sodišču, da ugodi njenim predlogom.

Predlog se vroči toženi stranki in Sodišče lahko začne ustni postopek o tem predlogu. Sodišče pred izdajo zamudne sodbe in po opredelitvi generalnega pravobranilca preveri, ali je tožba dopustna, ali so izpolnjene formalnosti in ali je izkazana utemeljenost predlogov tožeče stranke. Sodišče lahko odredi pripravljalne ukrepe.

Zamudna sodba postane izvršljiva, kljub temu pa Sodišče lahko dovoli odlog izvršitve, dokler ne odloči o ugovoru, oziroma lahko izvršitev pogojuje z varščino. Znesek in vrsta varščine sta določena glede na okoliščine. Varščina se sprostí, če ugovor ni vložen ali če je zavrnjen.

Zoper zamudno sodbo je dovoljeno podati ugovor. Ugovor je treba vložiti v roku enega meseca od vročitve sodbe. Ko je ugovor podan, predsednik določi stranki rok, v katerem lahko ta predloži svoja pisna stališča.

Sodišče odloči s sodbo, ugovor pa ni več dovoljen (po Bohincu, 2007, str. 223, 224).

11.16 IZREDNA PRAVNA SREDSTVA

11.16.1 Ugovor tretjega

97. člen Poslovnika Sodišča ES določa, da je za ugovor tretjega treba navesti:

- izpodbijano sodbo;
- kako ta sodba posega v pravice tretjega, ki vlaga ugovor;

- razloge, zaradi katerih se tretji, ki vlaga ugovor, ni mogel udeležiti postopka v glavni stvari.

Ugovor je treba vložiti zoper vse stranke v postopku v glavni stvari. Če je bila sodba objavljena v Uradnem listu Evropske unije, je treba ugovor vložiti v dveh mesecih po njeni objavi. Sodišče lahko na predlog tretjega odloži izvršitev sodbe. Izpodbijana sodba se ustrezno spremeni v delu, v katerem se ugovoru tretjega ugotovi.

11.16.2 Obnova postopka

98. člen Poslovnika Sodišča ES določa, da je treba predlog za obnovo postopka vložiti najpozneje v treh mesecih od dneva, ko je predlagatelj zvedel za dejstva, na katerih temelji predlog. V predlogu za obnovo postopka je treba navesti:

- izpodbijano sodbo;
- v katerem delu se sodba izpodbija;
- opredelitev dejstev, na katerih temelji predlog;
- dokazne predloge, ki izkazujejo obstoj dejstev, ki upravičujejo obnovo postopka, in izkaz, da je bil spoštovan člen iz prejšnjega člena.

Predlog za obnovo postopka se vloži zoper vse stranke v zadevi, v kateri je bila izdana izpodbijana sodba. Sodišče lahko na podlagi pisnih stališč strank in po opredelitvi generalnega pravobranilca na nejavni seji s sodbo odloči o dopustnosti predloga za obnovo postopka. Če sodišče odloči, da je predlog dopusten, nadaljuje z odločanjem po temelju in odloči s sodbo (po Bohincu, 2007, str. 224).

11.17 PRITOŽBE ZOPER ODLOČBE SODIŠČA PRVE STOPNJE

V primeru, da je zoper odločbo Sodišča prve stopnje vložena pritožba, je jezik postopka tisti jezik, ki je bil jezik postopka pred Sodiščem prve stopnje. Pritožbo se vloži z vlogo v sodno tajništvo Sodišča ali Sodišča prve stopnje. Sodno tajništvo prve stopnje pošlje sodnemu tajništvu Sodišča spis prve stopnje in odvisno od primera – tudi pritožbo.

Pritožba obsega:

- ime in naslov pritožnika,
- imena drugih strank v postopku pred Sodiščem prve stopnje,
- pritožbene razloge in pravne trditve,
- predloge pritožnika.

Pritožbi se mora priložiti odločbo Sodišča prve stopnje, ki je predmet pritožbe. Potrebno je tudi navesti datum, ko je bila pritožniku vročena izpodbijana odločba. S pritožbo se lahko predlaga:

- da se odločba Sodišča prve stopnje v celoti ali deloma razveljavi;

- da se predlogom, ki so bili postavljeni na prvi stopnji, ugotovi v celoti ali deloma, pri čemer ni dovoljeno dajati novih predlogov.

S pritožbo se ne more spreminjati predmeta postopka pred Sodiščem prve stopnje. Na podlagi Poslovnika Sodišča ES lahko vsaka stranka v postopku pred Sodiščem prve stopnje vloži odgovor na pritožbo v roku dveh mesecev od vročitve pritožbe. Odgovor na pritožbo vsebuje:

- ime in naslov stranke, ki ga vlaga;
- datum, ko ji je bila pritožba vročena;
- razloge in pravne trditve;
- predloge.

Kot odgovor na pritožbo se lahko predlaga:

- da se pritožba v celoti ali deloma zavrne ali da se odločba Sodišča prve stopnje v celoti ali deloma razveljavi;
- da se predlogom, postavljenim na prvi stopnji, ugotovi v celoti ali deloma, pri čemer ni dovoljeno dajati novih predlogov.

Kot s pritožbo se tudi z odgovorom na pritožbo ne more spreminjati predmeta postopka pred Sodiščem prve stopnje.

Pritožba in odgovor na pritožbo se lahko dopolnita z repliko in dupliko, če predsednik na predlog pritožnika, ki je vložen v sedmih dneh po vročitvi odgovora na pritožbo, to oceni za potrebno in če izrecno dovoli repliko:

- da bi na ta način pritožniku omogočil predstavitev svojega stališča ali
- za namene priprave odločbe o pritožbi.

Rok za vložitev replike in duplike določi predsednik.

119. člen Poslovnika Sodišča ES ureja primere, ko je pritožba v celoti ali deloma očitno nedopustna ali očitno neutemeljena. V takem primeru lahko Sodišče na podlagi poročila sodnika poročevalca in po opredelitvi generalnega pravobranilca kadar koli z obrazloženim sklepom pritožbo v celoti ali delno zavrne ali zavrže.

120. člen Poslovnika Sodišča ES pa določa, da Sodišče po vložitvi pisnih vlog na podlagi poročila sodnika poročevalca in po opredelitvi generalnega pravobranilca ter stranke odloči, da ne bo opravilo ustnega postopka, razen v primeru, da ena od strank vloži predlog, v katerem navede razloge, zaradi katerih želi biti slišana. Ta predlog je potrebno vložiti v roku treh tednov, po tem, ko je bila stranka obveščena o zaključku pisnega postopka. Predsednik lahko ta rok podaljša (po Bohincu, 2007, str. 225, 226).

12 ZAKLJUČEK

Sodišče ES predstavlja pomemben organ oziroma institucijo Skupnosti. Njegova pomembnost je zelo velika, saj predstavlja naddržavno funkcijo v najčistejši in najbolj dosledni obliki. Od vsega začetka naprej je Sodišče imelo zelo pomembno vlogo pri vzpostavljanju ciljev prava Skupnosti, predvsem v kriznih obdobjih burnega razvoja Skupnosti in pomanjkanju enotne politične volje drugih institucij.

Sodišče je v času svojega obstoja doživelo veliko sprememb. Od začetka je bilo to sodišče enotno za vse tri skupnosti (EGS, Euratom, ESPJ), danes, ko pa obstajata samo še dve skupnosti, pa je enotno za Evropsko skupnost in Evropsko skupnost za jedrsko energijo. Številne nove pogodbe so prinesle spremembe na področju njegove sestave, pristojnosti in samega delovanja. Vse pridobljene novosti pa so bile namenjene izboljšanju dela Sodišča.

Sodišče na podlagi prava Skupnosti, ki je neodvisno od nacionalnega prava države članice, zagotavlja sodno varstvo Skupnosti. Poleg tega, da skrbi za zakonitost sprejetih pravil, zagotavlja tudi njegovo pravilno uporabo v državnih organih in na sodiščih v državah članicah. Njegove pristojnosti izhajajo predvsem iz PES. Nekaj omejenih pristojnosti za reševanje sporov izhaja tudi iz PEU in iz mednarodnih sporazumov, ki so jih sklenile države članice.

Postopek pred Sodiščem se začne s pisnim delom, v katerem se strankam postopka in institucijam Skupnosti, katerih pravni akti so predmet spora, posreduje vse vloge, izjave in druge dokumente ter odgovore na vloge. Tajnik Sodišča skrbi za posredovanje vseh listin. Namen ustnega postopka je predstaviti zadevo, za kar poskrbi sodnik poročevalec. Svoje stališče lahko predstavijo tudi zastopniki oziroma pooblaščenici strank v postopku, zaslišani pa so lahko tudi strokovnjaki ali priče. V ustnem delu postopka poda svoje mnenje tudi generalni pravobranilec. Sodišče razpravlja na seji, zaprti za javnost, sodba pa se prebere na javni obravnavi.

Sodišče ES je najvišje sodišče Skupnosti, zato se zoper njegove odločbe ne more vložiti pritožbe na instančni organ. Kljub temu pa Statut Sodišča določa, da lahko stranke in drugi subjekti na Sodišču dosežejo spremembe prvotne odločitve. Države članice, institucije Skupnosti ali druge fizične ali pravne osebe lahko pred Sodiščem izpodbijajo sodbo, če je bila ta sprejeta brez njihovega zaslišanja in če posega v njihove pravice.

Kljub številnim korakom, po katerih poteka postopek, in obsegu primerov, je Sodišče ES v primerjavi z nacionalnimi sodišči primerno storilno. V zadnjih dveh letih so postopki pred Sodiščem ES celo nekoliko hitrejši od postopkov pred Sodiščem prve stopnje. Postopki v primeru direktnih tožb in postopki predhodnega odločanja so v letu 2008 trajali približno 17 mesecev, postopki pred Sodiščem prve stopnje pa približno 24 mesecev in pol.

UPORABLJENA LITERATURA

1. BOHINC, Rado. Pravo Evropske unije: Temelji pravoznanstva EU za študente družboslovja. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2007.
2. BOHINC, Rado, CERAR, Miro. Temelji prava in pravne ureditve. GV založba, Ljubljana, 2006.
3. KNEZ, Rajko, MUŽINA, Aleksij. Odločitve Sodišča Evropskih skupnosti Sodišča prve stopnje s pojasnili. Nebra, d. o. o., Ljubljana, 2004.
4. GRILC, Peter, ILEŠIČ, Tomaž. Pravo Evropske unije. Cankarjeva založba, Ljubljana, 2001.
5. BÖHM Wolfgang, LAHODYNSKY, Otmar. Opa, Evropa! Kako deluje Evropska unija. Služba Vlade RS za evropske zadeve, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Vlade RS za komuniciranje, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, 2007.
6. KAJNČ, Sabina, LAJH, Damjan. Evropska unija od a do ž. Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana, 2009.
7. KERŠEVAN, Erik. Uprava in sodni nadzor. Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana, 2004.
8. OBRADOVIĆ, Vesna. Varstvo pravic v upravnih stvareh pred Sodiščem Evropskih skupnosti: diplomsko delo. Ljubljana, 2008.
9. HORVAT, Mateja. Pravo in institucije EU: diplomsko delo. Ljubljana, 2006.
10. CVIKL, Milan Martin. Prenovljeno pravo Evropske unije. Uradni list RS, Ljubljana, 2008.
11. TRATNIK, Matjaž, FERČIČ, Aleš, FERLINC, Maja. Osnove prava EU. Obzorja, Maribor, 2004.

UPORABLJENI VIRI

INTERNETNI VIRI:

1. Sodišče Evropskih skupnosti.
Dosegljivo na: http://sl.wikipedia.org/wiki/Evropska_unija (25. 10. 2010).
2. Postopek pred Sodiščem ES.
Dosegljivo na: http://www.epv.si/component/option,com_rubrike2/idRevija,132 (25. 6. 2010).
3. Sodišče Evropskih skupnosti.
Dosegljivo na: http://europa.eu/institutions/inst/justice/index_sl.htm (17. 5. 2010).
4. CURIA.
Dosegljivo na: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7033/ (5. 3. 2010).
5. CURIA.
Dosegljivo na: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/ (5. 3. 2010).
6. CURIA.
Dosegljivo na: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/T5_5230/ (5. 3. 2010).
7. Statut Sodišča ES.
Dosegljivo na:
http://www.evropa.gov.si/fileadmin/dokumenti/dokumenti/EU/statut_sodisca.pdf
(14. 10. 2009).
8. Institucije in drugi organi EU.
Dosegljivo na: http://europa.eu/institutions/index_sl.htm (17. 5. 2010).
9. Predhodno odločanje.
Dosegljivo na:
http://translate.google.si/translate?hl=sl&langpair=en|sl&u=http://en.wikipedia.org/wiki/Preliminary_ruling (17. 5. 2010).
10. Pristojnosti Sodišča ES.
Dosegljivo na:
<http://translate.google.si/translate?hl=sl&langpair=en|sl&u=http://www.dfa.ie/home/index.aspx%3Fid%3D362> (3. 6. 2010).
11. Sestava Sodišča ES.
Dosegljivo na:
http://translate.google.si/translate?hl=sl&langpair=en|sl&u=http://sixthformlaw.info/01_modules/mod2/2_3_2_eu_sources/01_ecj_234_refs.htm (3. 6. 2010).
12. Amsterdamska pogodba.
Dosegljivo na:
http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/amsterdam_treaty/a09000_en.htm (5. 7. 2010).
13. Pogodba iz Nice.
Dosegljivo na: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=98> (5. 7. 2010).
14. Sodišče prve stopnje.

Dosegljivo na:

<http://eurlex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=sl&ihmlang=sl&lng1=sl,it&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,ga,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=412821:cs&page=>
(20. 5. 2010).

15. Sodišče Evropske unije.

Dosegljivo na: <http://www.evropa.gov.si/si/institucije-in-organi/sodisce-evropske-unije/> (27. 7. 2010).

16. Poslovnik Sodišča ES.

Dosegljivo na:

http://www.evropa.gov.si/fileadmin/dokumenti/dokumenti/EU/Poslovnik_sodisca.pdf
(27. 7. 2010).

17. Lizbonska pogodba in Sodišče Evropske unije.

Dosegljivo na:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=CJE/09/104&format=HTML&aged=0&language=SL&guiLanguage=en> (1. 10. 2010).